

Afrikas «demokraturer»

I Norges hovedsamarbeidsland Zambia har regjeringspartiet vunnet presidentembetet etter en valgprosess som mange mener har luktet vondt. På Madagaskar mobiliserer folkemassene mot myndighetenes manipulasjoner og manglende åpenhet. I Zimbabwe fortsetter Mugabe å stramme grepet, og slår hardt til mot opposisjon og presse. Er det likevel håp for demokratiene i Afrika?

Side 16-19

Afrikanske ledere gjør sitt ytterste for å sikre at demokrati betyr mest mulig makt til presidenten og hans parti. Fra v. Levy Mwanawasa (Zambia), Robert Mugabe (Zimbabwe) og Didier Ratsiraka (Madagaskar).

FOTOS: SCANPIX

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 1 · 2002

Portrett:
Zambias
nye leder

Side 3

Kritikk mot
Tanzanias
britiske
«luftslott»

Side 8

Intervju:
Pakistans
utdan-
nings-
minister

Side 10

Reportasje:
Colombias
voldsofre

Side 20-21

DEBATT:
Per Ø.
Grimstad
om yrings-
frihet
i forvalt-
ningen

Side 25

Norsk
firma
lanserer
aids-
vaksine

Side 28

Den tid er forbi da NORAD sendte egne fagfolk ut for å arbeide med landsbygdsutvikling blant fattige mennesker i fattige land.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

– Ut på landsbygda!

Bistandsveteran tar til orde for 4 ukers årlig plikttjeneste blant de fattige

■ – Den moderne bistandsarbeideren har mistet evnen til å sette seg inn i hverdagen til de mennesker som er bistandens primære målgruppe. Skal dette bedres, må NORAD og andre sende folk ut dit hvor fattige mennesker lever, sier den britiske bistandsveteranen Robert Chambers (bildet).

■ Han utfordrer nå NORAD og andre bilaterale bistandsgivere til å sørge for at ansatte får minst 4 ukers plikttjeneste

på landsbygda eller i fattigstrøk i byene hvert år.

■ – Bistandsarbeiderne – særlig de som er i bilaterale og multilaterale organisasjoners tjeneste – blir isolert i utviklingslandenes storbyer, sier Chambers. Den britiske sosialantropologen og forfatteren mener at bistandsgivernes sterke fokus på sektorprogrammer og makro-nivå har virket negativt inn på bistandsarbeidernes holdninger og kunnskapsnivå.

Side 12-13

Strømme- partnere får smekk

Den kristne bistandsorganisasjonen Strømmestiftelsen har sagt farvel til flere av sine lokale samarbeidspartnere i Bangladesh og India. Årsaken er avsløringen av alvorlige uregelmessigheter i regnskapene.

Side 4

Ikkje nok å vera norsk

LEIAR

Berekraftig produksjon og økonomisk vekst er ein føresetnad for å redusere fattigdomen i dei minst utvikla landa. Næringsutvikling, auka investeringar og handel er avgjerande for at tusenårsmåla om å halvere fattigdomen innan 2015 skal kunne nåast.

OECD har tilrådd at alle medlemslanda skal avbinde bistanden til dei fattigaste landa. Mange har alt gjort det og fleire er i gang. Dette blir også fylgt opp av Noreg. Det er slutt med at NORAD-finansierte oppdrag er øyremerkte norske bedrifter.

No er det ikkje lenger nok å vera norsk, det er viktigare å vera god. God nok til å vinne internasjonale tilbudsrundar.

Det trur me norsk næringsliv er. Avbindinga gjer at marknaden for norske bedrifter som ønskjer å satse i utviklingsland er mange gonger større i dag enn den var for få år sidan. Bedrifter med kompetanse som er etterspurt i utviklingsland og som er i stand til å konkurrere internasjonalt har større moglegheiter enn før.

Hovudutfordringa for dei fleste samarbeidslanda våre er å få til auka investeringar i privat sektor. Dette er ei utfordring også for norsk næringsliv. Dessverre har det vore slik at dårlege rammevilkår i dei fattigaste landa har vore eit hinder for private investorar – både lokale og utanlandske. Her vil UD og NORAD gjera ein kraftinnsats i tida som kjem. Det skal satsast endå meir på å styrkje dei institusjonane i samarbeidslanda som fremjar næringsutvikling og handel. Vi skal bidra til utbygging av infrastruktur der dette er viktig for næringsutvikling og ikkje minst styrkje finansforvaltninga, den økonomiske styringa og den sterke satsinga på anti-korrupsjonsarbeid.

NORAD vil også arbeide for at dei internasjonale anbudsdokumenta skal innehalde krav til samarbeid, opplæring og forankring i samarbeidslanda i tillegg til pris, kvalitet og leveringstid. Her vil mange norske bedrifter ha eit fortrinn.

Eitt godt døme på næringslivssamarbeid med god utviklingseffekt finn me i Tanzania. Der har norsk bistand innan vegsektoren lagt grunnlaget for etableringa av Veidekkes dotterselskap Noremco som har 3000 lokalt tilsette.

Det treng ikkje vera nokon motsetnad mellom statleg langsiktig utviklingsarbeid og næringslivets krav til profitt, men det krevst at offentleg og privat sektor saman finn dei gode løysingane. Det ser ut til å vera godt i gang no.

ASTRID VERSTO

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskriptar.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, og lignende vil mange artiklar ikkje komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

Mwanawasa sier han vil legge vekt på sterk styring gjennom institusjoner som skal kjempe mot korrupsjon, narkotika og brudd på menneskerettighetene. FOTO: SCANPIX/REUTERS, MIKE HUTCHINGS

Omstridt president med fete løfter

portrett

HVEM:
Levy Patrick Mwanawasa

HVA: Nyvalgt president i Zambia

HVORFOR:
Omstridt president som blir beskyldt av opposisjonen for å ha jukset seg til valgseieren 27. desember 2001. Er utdannet advokat. Står overfor en vanskelig jobb med å skulle skape tillit hos opposisjonen, befolkningen og i regionen for øvrig.

Zambias nyvalgte president Levy Patrick Mwanawasa har trådt inn på den politiske arenaen med slagord som «A deal with change». Han innrømmer at det ikke blir noen enkel oppgave å forandre det zambiske samfunnet, men tror regjeringen er i stand til å endre utviklingen.

• BENEDICT TEMBO OG NDUBI MVULA

I ryggen har den 53-årige advokaten Movement for Multiparty Democracy (MMD), som har sittet ved makten siden 1991. Det var tidligere president og partileder Frederick Chiluba som selv utpekte Mwanawasa til sin etterfølger.

Mwanawasas tiltredelse i embetet skapte uro i Zambia. Opposisjonspartiene bestrider innsettelsen, og mange tviler på at Mwanawasa vil klare å ivareta et godt forhold til sine kolleger i regionen.

– Jeg er enig i at det er blitt begått feil, men jeg tror MMD kan rette opp disse, sier han.

Under valgkampen gjentok Mwanawasa ofte at han baserer sin overbevisning på lov og rett.

– Det skal ikke være to slags lover, en for lederne og en for vanlige folk. Hvis en leder bryter loven, skal han straffes.

– **Høy integritet.** Enkelte kommentatorer mener Mwanawasa med det henviste til tidligere skandaler i eget parti, eller til og med til Chilubas mislykkede forsøk på å sitte som president en tredje periode. MMD har vært et splittet parti, og det taler til Mwanawasas fordel at han ikke var blant partiets ledere da striden gikk som verst.

Da MMD ble dannet i 1990/91, var Mwanawasa en politisk nybegynner, men med stor innflytelse innen advokatstanden hvor han har drevet praksis siden 1973. Han ble valgt inn i MMDs pionergruppe, og ble etter hvert partiets visepresident.

Tre år senere trakk Mwanawasa seg som visepresident. Han hevdet selv at det var en prinsippssak. Selv politiske motstandere bruker ord som 'integritet' og 'ærlighet' om ham. Nevers Mumba, som selv var presidentkandidat, sier at det ikke fins skandaler rundt landets nye president.

– Levy er høyt respektert for den integriteten han har vist i sitt offentlige liv, sier Mumba.

Kallenavnet «kålhode». Folk stiller derimot spørsmål ved Mwanawasas helse, noe som ble ondsinnet brukt i valgkampen. Mens han var visepresident i 1991, var Mwanawasa nær ved å miste livet i en mystisk bilulykke. Med alvorlige hodeskader ble han sendt til et sykehus i Sør-Afrika, hvor han lå i nesten et år. Enkelte partimedlemmer anklaget Miyanda, lederen for Heritage Party, for å ha hatt med bilulykken å gjøre, men beskyldningene ble aldri bevisst.

Politiske motstandere har oppfattet Mwanawasas langsomme og til tider utydelige tale som tegn på at han ikke er skikket til å være president. Selv holder Mwanawasa fast ved at han er ved god helse. Men motstandernes omtale av ham som en «grønnsak» spredte seg raskt og ble snart til kallenavnet «kålhode».

Lover sterk styring. Ifølge valgloftene vil Mwanawasa legge vekt på sterk styring gjennom institusjoner som skal kjempe mot korrupsjon, narkotika og brudd på menneskerettighetene.

Økonomien vil også gjennomgå forandringer gjennom strengere kontroll med veksling av valuta, for å unngå valutaspekulasjon. Mwanawasa håper dessuten å skape et bedre klima for investeringer, slik at det skapes nye arbeidsplasser i kampen for å utrydde fattigdommen. Zambia innehar dessuten formannskapet for African Union og vil gjennom det være med å påvirke utviklingen i Afrika.

Om Mwanawasa lykkes med å følge opp valgloftene gjenstår å se. Selv har han tro på at partiet kan gjennomføre forandringene, og ektemannen og fembarnsfaren hevder selv å være frisk som en fisk.

– Ellers ville de ikke ha valgt meg, konkluderer han.

Benedict Tembo og Ndubi Mvula er tanzanianske journalister tilknyttet Sørvis Presse & Informasjon.

(Se også artikkel side 16-17).

Pengerot hos bistandspartnere

Norsk revisjon avslører utroskap og regnskapsrot hos Strømmestiftelsens allierte i Bangladesh

Hjelpeorganisasjonen Strømmestiftelsen bryter samarbeidet med flere av sine lokale samarbeidsorganisasjoner i Bangladesh og India etter å ha oppdaget økonomisk utroskap. Tre av prosjektene har nytt godt av statlig norsk bistandsstøtte fra NORAD.

• CAMILLA SOLHEIM

ØKONOMI Strømmestiftelsens norske revisor har oppdaget økonomisk utroskap og mangel på åpenhet om økonomiske forhold hos fem av sine partnere. Flere av samarbeidsforholdene, som har vart fra fem til ni år, er nå avsluttet eller vil bli det. For tre år siden avsluttet den aktive kristne hjelpeorganisasjonen også et samarbeid med en organisasjon i Kenya.

Pengeproblemer. – Vi har systematisk byttet partnere dersom de viser for liten grad av åpenhet eller neker å svare på våre spørsmål, sier generalsekretær Øistein Garcia de Presno til Bistandsaktuelt.

Kristiansand-baserte Strømmestiftelsen fikk en rammeavtale med NORAD i 1994, som pålegger organisasjonen å revidere den lokale revisor som benyttes i samarbeidslandet. Det gjøres av revisor Sven O. Pedersen i PricewaterhouseCoopers, som har oppdaget dårlig økonomistyring hos flere av Strømmestiftelsens partnerorganisasjoner. Pedersen vil ikke kommentere saken i Bistandsaktuelt.

Blinker rødt. Hos partnerorganisasjonen CDP i Bangladesh viste revisorgjennomgang at organisasjonen hadde cirka 410.000 norske kroner i utestående fordringer av lån og at åtte ansatte hadde misligholdt lånemidler.

– Vi har normer for tilbakebetaling av lån, og når en stor del av porteføljen er utestående så blinker det et rødt lys. Da vi undersøkte saken oppdaget vi at det var gitt lån utenfor reglementet. Vi krevde at daglig leder laget en plan for hvordan pengene skulle tilbakebetales, samt at han måtte si opp disse utro medarbeiderne. Har man først vist seg utro, så er det ikke håp, sier Garcia de Presno.

Han mener at det å tillate at utro tjenere får fortsette i jobben ville gi helt gale signaler overfor andre – både internt i organisasjonen og utenfor.

– På dette punktet er vi knallharde og konsekvente. Utroskap er ikke akseptabelt, understreker Garcia de Presno.

Kutter ikke CDP. Likevel kutter ikke Strømmestiftelsen samarbeidet med CDP, fordi de mener at organisasjonen har undertegnet en forpliktende avtale om å følge opp lånene på en bedre måte og at de utestående pengene er innhentet. I tillegg er de åtte utro ansatte oppsagt.

– Vi mener at avsløringene om utroskap og mislighold har ført til en bedre organisasjon som er villig til å ta et oppgjør og fortsette med nye rutiner. Dette er et godt eksem-

STRØMMESTIFTELSEN

I 2000 hadde Strømmestiftelsen 82 lokale partnere og mer enn 130 større og mindre prosjekter i 17 land.

■ Organisasjonen har tre kjerneområder: Mikrofinans, utdanning og kapasitetsbygging.

■ I 2000 mottok organisasjonen 33,8 millioner kroner i NORAD-støtte. Organisasjonen var med det den syvende største mottaker av NORAD-støtte til frivillige organisasjoner.

pel på videreutvikling, sier generalsekretæren.

Ikke innsyn. Men Strømmestiftelsen bryter kontakten med de to andre organisasjonene Sambandh og Swadhina.

– Den indiske organisasjonen Swadhina har ryddet opp, men vi

opplevde fortsatt at de ikke ville gi oss nok innsyn – i tillegg til at det økonomiske oppfølgingssystemet ikke var godt nok. Etter en prosess som har vart i 1-2 år, så har vi bestemt oss for at partnerskapet ikke kan fortsette, sier Garcia de Presno.

Samarbeidet med Swadhina ble avsluttet 31. desember 2001, mens partnerskapet med Sambandh blir avsluttet ved utgangen av dette året.

Givermøter. – Men når pengestrømmen kuttes, i hvor stor grad kan partnerorganisasjoner skaffe penger fra andre givere?

– I en del tilfeller har vi initiert givermøter for å dele våre bekymringer eller informere om funn, og vi har fortalt våre partnere at vi diskuterer med andre givere. Samtidig har vi jo understreket at vi ikke er ute etter «å ta rotta på» noen, men at

Organisasjonen Swadhinas målgruppe er fattige i den indiske provinsen Orissa, men organisasjonen viser liten vilje til å innføre et godt økonomistyringssystem. Derfor kutter Strømmestiftelsen nå samarbeidet.

FOTO: EGIL MONGSTAD, STRØMMESTIFTELSEN

Alvorlig korrupsjon i samarbeidskirke i Kamerun

En million norske kroner er svindlet fra pengekassen til Den evangelisk-lutherske kirke i Kamerun. Både Det Norske Misjonsselskap og Kirkens Nødhjelp samarbeider med denne kirken.

• CAMILLA SOLHEIM

ØKONOMI Det var i fjor kirkeledelsen avdekket at et betydelig beløp ble tappet fra den sentrale kirkekassen ved et nøye planlagt samspill mellom kirkelige og offentlige ansatte. Falske skjøter til kirkelige eiendommer ble utstedt – men avgiftene for registrering havnet i gale hender.

De to norske frivillige organisasjonene, Det Norske Misjonsselskap og Kirkens Nødhjelp, tror likevel

ikke at deres penger er forsvunnet eller at prosjektene de er involvert i, er blitt skadelidende. – Etter det jeg kan forstå har ikke noen av våre penger forsvunnet, men vi vet at kirken generelt har hatt svake rutiner for forvaltning, sier regionkoordinator for Vest-Afrika Riborg Knudsen i Kirkens Nødhjelp.

Ikke rammet. For 2002 har Kirkens Nødhjelp (KN) planlagt sju prosjekter i Kamerun, der fem av disse helt eller delvis implementeres av den evangelisk lutherske kirken (EELC). Dette betyr at den evangelisk lutherske kirke i Kamerun er samarbeidspartner for hovedvekten av KNs arbeid i Kamerun. Det totale engasjementet i Kamerun er på cirka 1 million kroner, der NORADs andel er i overkant av 700 000 kroner. Cirka

”

Man begynner kanskje for sent med kontrollmekanismer, fordi man regner med at man har med ærlige folk å gjøre.

Kjetil Aano, generalsekretær i Det norske Misjonsselskap (NMS).

586 000 av disse NORAD-kronene går til EELC. NMS har et totalbudsjett på 11 millioner kroner i Kamerun, der 5,5 millioner er NORAD-relatert. – Store deler av disse pengene går til å lønne norsk personale. De andre midlene går direkte til prosjekter og er ikke rammet av denne svindelen. Men det er tappet én million kroner fra den felles kirkekassen, og det er en tragedie for en fattig kirke. Likviditeten er dårlig, og gjennom det blir våre prosjekter delvis rammet, sier generalsekretær Kjetil Aano i NMS.

Han berømmer samtidig kirkeledelsen i Kamerun, som oppdaget korrupsjonen. Men Aano innrømmer også at det er en for dårlig forvaltningskultur i kirken i Kamerun, og forteller at NMS nå vil vedta et eget anti-korrupsjonsprogram.

Vekstproblemer. – Burde NMS sende økonomer i stedet for prester til Kamerun?

– Det gjør vi, og det har vi gjort lenge, sier Aano.

Samtidig forteller han at det ikke er lett å finne ut hvilken økonomistyringsmodell som fungerer best i en annen kultur. Aano mener at noe av problemet oppstår idet en kristen organisasjon, bygd på idealisme, begynner å vokse.

– Man begynner kanskje for sent med kontrollmekanismer, fordi man regner med at man har med ærlige folk å gjøre. Når arbeidet vokser, oppdager man at man er sårbar. Men dette er ikke noe spesielt for Kamerun, men kan skje overalt, sier Aano.

Usikkert om landbruk. KN støttet i

USA setter foten ned

Bush vil ikke forplikte seg til bistandsfordobling under FN-konferanse

Verdensbanken har sagt det. Likeså Kofi Annan, Gordon Brown og Göran Persson, for å nevne noen. Alle har de oftest indikert, at det må være et mål for Monterrey-konferansen å få til bindende formuleringer: Om en fordobling av verdens bistand! Men et problem er at USA ikke vil ha noe av det.

• ODD IGLEBÆK

Mandag 28. januar var det slutt på mer enn to ukers forhandlinger i New York. Forhandlingene foregikk i FN-komiteen som forbereder den internasjonale konferansen «Finansiering av utvikling».

- Det var tautrekking til siste stund, men på overtid klarte vi heldigvis å bli enig om et utkast til teksten for konferansen, sier Jan Erik Leikvang, spesialrådgiver i UD.

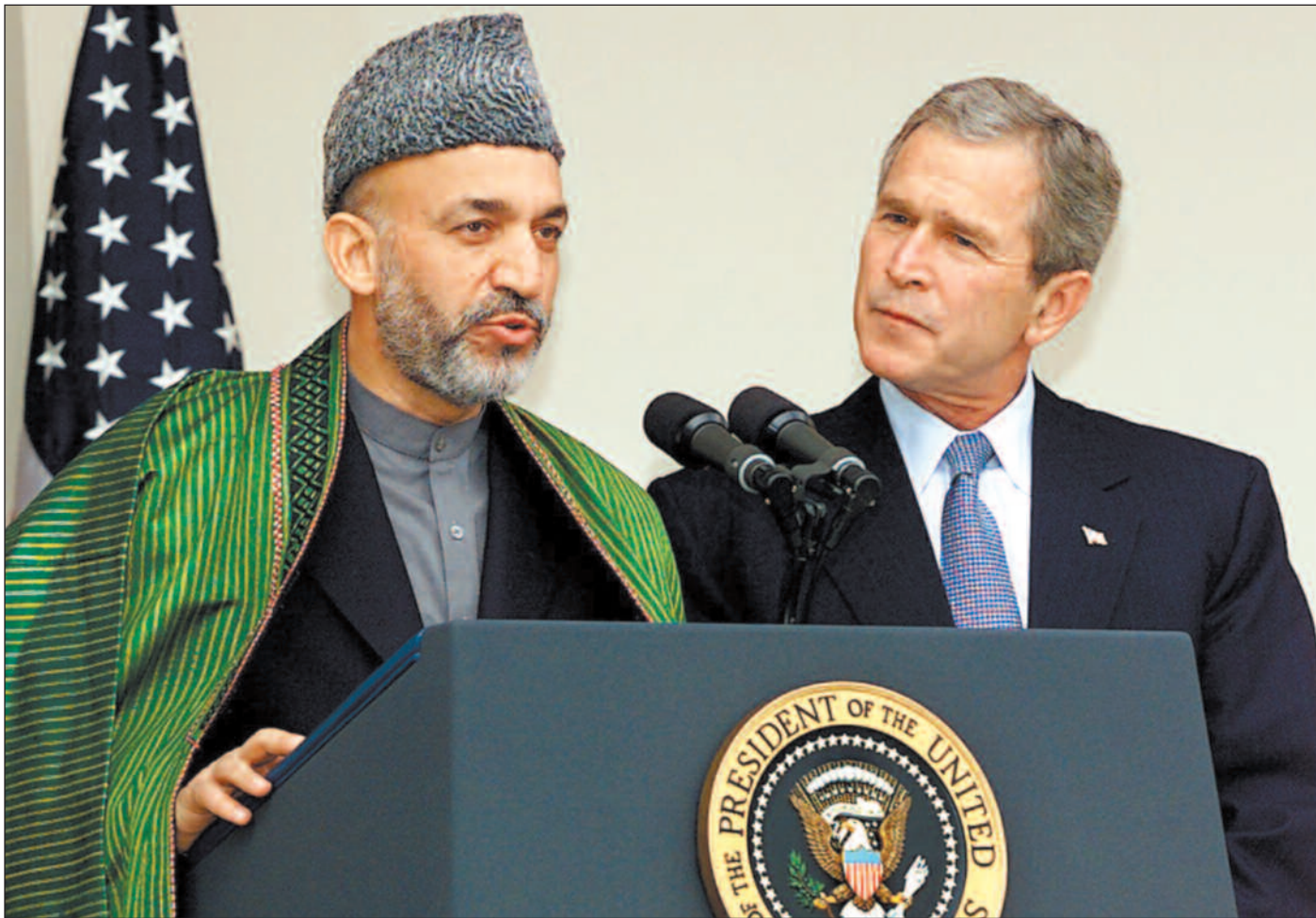
Det er Leikvang, som har ledet forhandlingene fra norsk side. Han berømmer særlig innsatsen til G-77 og til USA, selv om sistnevnte har nektet å forplikte seg til et mål på eget bistandsvolum.

0,22 pst. av BNI. - De var begge meget konstruktive. Det forberedende møtet viste også at USA nå virkelig er interessert i en debatt om utvikling og bistand, og at de vil bruke Monterrey-konferansen i en slik sammenheng, sier han.

Under høstsesjonen 1999 vedtok FNs generalforsamling den såkalte Millenniums-erklæringen. Den sier at målet skal være å halvere verdens fattigdom innen 2015. Et steg på veien skal være konferansen om «Finansiering av utvikling».

Etter at prosessen startet har etter hvert flere sentrale bistandsaktører kommet på banen. Både Verdensbanken, FNs generalsekretær, den britiske finansminister Gordon Brown og Sveriges statsminister Göran Persson har alle sagt, at dette må innebære en fordobling av dagens bistand. Den må økes fra nåværende 450 milliarder til 900 milliarder kroner (fra 50 til 100 milliarder dollar) per år. Målet som andel av brutto nasjonalinntekt utgjør dagens bistand 0,22 prosent. En fordobling vil dermed bety 0,44 prosent.

Resultatløst FN-mål. Mindre enn en håndfull land har nådd opp til FNs mål om 0,7 prosent. USA er blant dem som har redusert og ligger nå

Begivenhetene 11. september i fjor har foreløpig ikke gjort USAs president George Bush til tilhenger av et høyt nivå på utviklingsbistand. Her fotografert sammen med Afghanistans nye leder Hamid Karzai.

FOTO: SCANPIX/AP, J. SCOTT APPLEWHITE

ned mot 0,1 prosent. Under forberedelsene til årets store begivenhet innen utviklingspolitikk, konferansen «Finansiering av utvikling» i den meksikanske byen Monterrey, har

Bush-administrasjonen hele tiden gjort det klart, at USA ikke vil godta utsagn som binder dem til å øke bistandsnivået. De har argumentert med at FNs mål om 0,7 prosent har

vært der i snart 32 år, uten at det har ført til noe. Et annet argument har vært, at det trengs bedre beregninger om behovet for bistand, før man vedtar nye mål.

- Men til slutt gikk de likevel med på at ta med formuleringen om 0,7 prosent i sin opprinnelig form. Det var nødvendig for å få til enighet, sier Jan Erik Leikvang.

FAKTA:

■ Konferansen «Finansiering av utvikling» skal avvikles i Monterrey i Mexico i tida 18.-22. mars. Alt tyder på at den blir årets begivenhet i forhold til denne typen evenementer. Antagelig blir det flere tusen deltakere. En av dem ser ut til å bli George Bush.

■ Noe av det nye med denne konferansen er at FN og Bretton Woods-institusjonene, det vil si Verdensbanken og Det internasjonale Pengefondet (IMF), står sammen om arrangementet. Også næringsliv og frivillige organisasjoner er invitert.

■ Temaene som konferansen vil behandle er definert slik:

- Mobilisere nasjonale ressurser til utvikling.
- Mobilisere internasjonale private ressurser til utvikling.
- Internasjonal handel som en trekkraft for vekst og utvikling.
- Et forbedret internasjonalt økonomisk samarbeid for utvikling. (Herunder bistand.)
- Bærekraftig finansiering av gjeldsbyrden.
- Forbedrede internasjonale systemer for handel og finanser
- Forbedret politisk styring i en global sammenheng.

Fordoblet bistand innebærer å øke fra nåværende 450 milliarder til 900 milliarder kroner (fra 50 til 100 milliarder dollar) per år.

Den britiske finansministeren Gordon Brown ønsker en fordobling av verdens bistand.

Fire utviklingsministre til krigsherjet område

• CAMILLA SOLHEIM

I løpet av fire hektiske dager skal de fire utviklingsministrene i Utstein-gruppen besøke fire land i Great Lakes-området i Afrika.

De fire kvinnelige utviklingsministrene fra henholdsvis Norge, Storbritannia, Nederland og Tyskland er i full gang med å koordinere sitt neste treff i den såkalte Utstein-gruppen. 10.-15. februar går ferden til Den demokratiske republikken Kongo, Burundi, Rwanda og Uganda. - Målet for reisen er blant annet å se på hvordan bistand kan være med på å styrke fredsprosessen i denne

delen av Afrika, sier informasjonssjef Jon Mørland i Utenriksdepartementet.

Både Arusha-avtalen - en fredsplan som innebærer en maktdeling mellom hutuer og tutsier i Burundi - og Lusaka-avtalen - våpenhvileavtalen i Kongo fra 1999 - skal tas opp når «firerbanden» møter presidentene i disse fire landene. I tillegg skal man blant annet diskutere tilbakevending av flyktninger, våpeninnlevering, nødhjelp, menneskerettigheter, fortsatt givervekoordinering og overgangsbistand.

- Norge gir i dag lite bistand til dette

området, mest nødhjelp. Er det aktuelt å benytte seg av den nye posten på statsbudsjettet, gap-bistanden?

- Det er en fornuftig antakelse. Great Lakes kan være en naturlig mottaker av overgangsbistand, og dette vil være en fin tur for å vurdere det og hvordan den best kan benyttes, sier Mørland som understreker at ingen pengesum er avklart. Han viser til at det vil være naturlig å koordinere og samarbeide om dette arbeidet med noen av de andre i Utstein-gruppen, spesielt Storbritannia som har betydelig interesse, innflytelse og kunnskap om området.

10.-15. februar går ferden til DR Kongo, Burundi, Rwanda og Uganda.

Ifølge Mørland har den tyske utviklingsministeren ennå ikke bekreftet sin reise, dermed er det usikkert på hvilket politisk nivå Tyskland deltar med. Det er foreløpig ikke avgjort om statsrådene vil reise inn til Goma i Kongo som er rammet av vulkanutbrudd. Statsrådene møtes i Kongos hovedstad Kinshasa og flyr derfra videre til østre deler av Kongo for å møte geriljaleidere. Så venter presidentene i Burundi, Rwanda og Uganda. Den nederlandske regjeringen har stilt sitt fly til statsrådenes disposisjon.

Kritikk mot dyre planer

Tanzania vil kjøpe britisk luftforsvarssystem til 360 millioner kroner

En delikat strid utspiller seg nå i britisk politikk etter at det ble kjent at statsminister Tony Blair støtter det kontroversielle salget av et avansert britiskprodusert, militært luftforsvarssystem til Tanzania. Verdensbanken mener at Tanzania kaster penger ut av vinduet, mens myndighetene i landet forsvarer retten til å bruke penger som de vil.

TANZANIA

• BIBIANA DAHLE PIENE

- Vi er moralsk forpliktet til å sette hensynet til fattige land foran våre egne kommersielle behov, sier Storbritannias bistandsminister Claire Short. Hun protesterer kraftig på salget som hennes kolleger i den britiske regjeringen, med Blair i spissen, nylig ga lisens til.

Dyrt. 360 millioner kroner, eller nesten dobbelt så mye som den norske bilaterale bistanden til Tanzania, vil den avanserte radaren fra British Aerospace Systems (BAS) koste. Mange mener det er langt mer enn det et av verdens fattigste land har råd til.

Ingen bestrider det faktum at Tanzania trenger et bedre system for å overvåke luftrommet, og at forbedret overvåking av sivil luftfart kan gi hardt tiltrente inntekter til en slunken statskasse. Men svært mange spør seg hvorfor myndighetene har valgt et militært system, som attpåtil er et av de dyreste på markedet.

Het debatt. For britene betyr salget et være eller ikke være for 250 arbeidsplasser på øya Isle of Wight. Like før jul i fjor ble det også kjent at radarsystemet, et såkal Watchman-system, allerede er bygget, etter forsikringer fra forsvarsminister Geoff Hoon om at salget ville bli godkjent.

Nyheten sparket i gang en opphetet debatt i den britiske regjeringen. Både finansminister Gordon Brown og bistandsministeren mener vedtaket bryter med Labour-regjeringens mål om å fremme utvikling i 3.verden, og å føre en etisk utenrikspolitikk.

Neo-kolonialisme. Tanzanias myndigheter mener imidlertid at den engelske debatten smaker av neo-kolonialisme.

- Tanzania er en selvstendig stat som selv må få bestemme hva landet trenger. Dette er en innblanding i en intern affære, som er blitt blåst ut av proporsjoner, sier en høytstående embedsmann i Tanzanias utenriksdepartement til avisa East African.

Men også i Tanzania raser diskusjonen om radar-kjøpet. Etter at det ble kjent at tanzaniske myndigheter i flere år har forhandlet med britene om kjøpet, har nesten samtlige opposisjonspolitikere stilt seg negative til handelen. Flere påpeker også at hele prosessen har vært holdt hemmelig; hadde det ikke vært for den engelske lovgivningen som krever eksportlisenser for militært utstyr, ville saken heller ikke ha blitt kjent, skriver avisa The African på lederplass.

- Hvem tjener egentlig på dette kjøpet? Dersom denne saken går

Tanzania har allerede en gjeld på over 60 milliarder kroner. Likevel vil landets president Benjamin Mkapa bruke 360 millioner kroner på et nytt luftforsvarssystem. FOTO: SØRVIS

igjennom, vil det reise slike spørsmål, advarer lederen for Tanzanias Arbeiderparti Augustine Mrema.

Selv om radaren er av militær art, insisterer tanzaniske myndigheter på at den kun skal brukes til sivile formål. Ifølge utenriksminister Jakaya Kikwete vil radaren føre til et tryggere luftrom, som igjen vil gi mer turisme.

Men redaktør David Rider i det anerkjente magasinet Jane's Air Traffic Control hevder at BAS-systemet ikke er egnet til å kontrollere sivil luftfart.

- Tanzania har store muligheter til å kjøpe seg et anstendig luftkontrollsystem for en brøkdel av prisen, mener Rider.

”

Tanzania har store muligheter til å kjøpe seg et anstendig luftkontrollsystem for en brøkdel av prisen.

David Rider, redaktør i magasinet Jane's Air Traffic Control

Press. Tanzania er under sterkt internasjonalt press for å kansellere kjøpet. Blant annet mener Verdensbanken at dette er bortkastede penger for et land som kun har åtte militærfly. I en rapport konkluderer Banken med at Tanzania kan kjøpe et sivil luftforsvarssystem for en fjerdedel av prisen.

I tillegg er både Verdensbanken og IMF svært bekymret over at kjøpet vil innebære en ny byrde til Tanzanias allerede massive gjeld på over 60 milliarder kroner, for ikke å glemme utgiftene til vedlikehold, skriver den engelske avisa The Guardian.

Kostnadene vil utgjøre nær halvparten av det Tanzania årlig vil tjene på gjeldsletteordningen, som landet nylig kvalifiserte seg til - penger som er ment å skulle brukes til helse og utdanning. Bare kjøpesummen

tilsvarer en tredel av landets utdanningsbudsjett.

Siste ord. Kjøpet skal finansieres gjennom et lån fra Barclays Bank til 4,9 prosent rente. Dette til tross for at Tanzania gjennom gjeldsletteordningen HIPC - Heavily Indebted Poor Countries Debt Initiative - (som landet nylig fikk innvilget, red.anm.) har forpliktet seg til å ikke ta opp kommersielle lån på grunn av sin eksisterende gjeldsbyrde. Ingen givere vil medvirke til å finansiere kjøpet. Derimot har Den europeiske investeringsbanken sagt seg villig til å gi et langt rimeligere lån dersom Tanzania kjøper et billigere sivil luftkontrollsystem.

Men det siste ordet ligger hos Verdensbanken, som må gi et endelig klarsignal før avtalen kan realiseres. Siden 2000 har Banken engasjert to eksperter til å vurdere systemet, som begge konkluderer med at radaren ikke er egnet til formålet, og at prisen ikke er konkurranseudyktig. Tanzania har imidlertid underkjent begge vurderingene.

Men Verdensbanken vet å bruke sin pengemakt. Like før HIPC-møtet i Washington i november i fjor fikk Banken overtalt Tanzania til å overlate spørsmålet om systemets egnethet til International Civil Aviation Organisation (ICAO), og til forplikte seg til å følge ICAO-ekspertenes råd.

Norge har hittil ikke gått ut med offisielle standpunkter i saken. I likhet med de øvrige giverne avventer man ICAO-rapporten, og hvordan saken blir håndtert videre av Tanzanias myndigheter.

Storbritannias statsminister Tony Blair og bistandsminister Claire Short er rykende uenige om regjeringen skal støtte salget av et britiskprodusert forsvarssystem til Tanzania. Her er de to fotografert under Nord-Irland-forhandlinger i 1998.

FOTO: SCANPIX/CAMERA PRESS DIGITAL

Rettssaken mot Cardoso-familien utsatt

• BIBIANA DAHLE PIENE

Rettssaken som sønnen til Mosambiks president, Nhimpine Chissano, har anlagt mot de to barna til den myrdede journalisten Carlos Cardoso er utsatt igjen. Rettssaken skulle etter planen vært holdt den 21. januar, men er i stedet satt til 11. mars.

Nhimpine Chissano hevder han er utsatt for ærekrenkelser, etter at avisa Metical, som Cardoso-barna arvet etter sin far, trykket historien om hvordan han ble arrestert i Sør-Afrika. Også Meticals fungerende redaktør Marcelo Mosse, som skrev artikkelen, er saksøkt.

Presidentsønnen krever erstatning på rundt 700 000 kroner. Siden Metical var et personlig eid selskap, står Cardosos barn på seks og 12 år personlig ansvarlig dersom de blir dømt til å betale.

Flere journalistorganisasjoner, blant dem Journalists sans Frontières og The Committee for Protection of Journalists, har engasjert seg i saken, og bedt Chissano om å frafalle søksmålet. Myndighetene i Mosambik har også mottatt hundrevis av protestbrev mot rettssaken. Mange reagerer også på at saken skal føres før Cardosos antatte drapsmenn er stilt for retten.

Metical ble for øvrig nedlagt på fjorårets siste dag. Et forsøk på å overdra selskapet til de ansatte førte ikke fram.

ANC bekymret over utenlandske eiendomskjøp

JOHANNESBURG (IPS-Farah Khan): Den afrikanske nasjonalkongressen (ANC) - Sør-Afrikas regjeringsparti - er bekymret over at stadig flere utlendinger kjøper eiendom i landet.

Prisene på jord og andre former for eiendom er blitt billig for utenlandske investorer på grunn av at landets valuta, rand, har gått ned i verdi med om lag 37 prosent i forhold til dollar det siste året. Mediene melder stadig om at turister har kjøpt herregårder, farmer og hytter i Western Cape, landets flotteste område.

Database om internasjonale forhold

Norsk forskning om internasjonale forhold - NINFO - er en ny database med oversikt over kompetanse om internasjonale forhold. Databasen, som er et samarbeid mellom åtte norske forskningsinstitutter, har til hensikt å skape tettere samarbeid mellom forskere og journalister. Basen er også en snarvei for andre som er interessert i norsk forskningskompetanse om internasjonale forhold. (NUPINFO)

– Feil norsk satsing i Sør-Sudan

Landbruksøkonom mener Norge satser for lite på langsiktig utvikling

Norge har satset for mye på høyprofilerte fredskonferanser og for lite på langsiktig utvikling, mener den norske landbruksøkonomen professor N. Shanmugarantnam ved Norges Landbruks- og høgskole som er ekspert på utvikling under konflikt.

• ODD IGLEBÆK

– Jeg ville tro det hadde vært bedre å gjøre det motsatte. I alle fall om formålet var å bidra til et mer levedyktig og fredelig Sør-Sudan, sier han.

Shanmugarantnam er til daglig landbruksøkonom ved Noragric, Senter for internasjonale miljø- og utviklingsstudier ved Norges Landbruks- og høgskole. Bakgrunnen for uttalelsen er en studie han nettopp har gjennomført i Sør-Sudan. Den handler om landbrukets muligheter for å medvirke til vekst og utvikling av det sivile samfunn i en krigssituasjon.

Særlig har Shanmugarantnam sett på deler av arbeidet som Norsk Folkehjelp har drevet i Sør-Sudan, de siste 7-8 år. Det vil si den innsatsen som organisasjonen har gjort for å få til økt åkerbruk. Tradisjonelt er dyrehold den dominerende næringsveien i denne delen av Afrika.

Viktige framganger. – Vi har konkludert med at Norsk Folkehjelp har gjort et imponerende pilotarbeid. Det er tydelig at åkerbruket har slått an, og mange har fordoblet sitt dyrkede areal. Dermed har de fått muligheter til å bli selvforsynt med mat hele året, og noen få produserer faktisk et lite overskudd, som de kan selge, forteller Shanmugarantnam.

Han viser samtidig til at det også er store svakheter med arbeidet til Folkehjelpen.

– Den største svakheten er at organisasjonen i dag bare har penger for ett år av gangen. Et annet er at den langsiktige planleggingen mangler, sier Noragric-forskeren.

Tre til fem år. – Det beste hadde vært om penger hadde vært tilgjengelig for en tre-til-fem års periode. Og særlig viktig blir dette, om virksomheten skal trappes opp, slik den absolutt bør i dette tilfellet, understreker landbruksøkonomen.

Han er for øvrig spesialist på nettopp utvikling under konflikt.

– Viktig å få fram er at det er bare givemyndigheter, som kan endre på dette. De må forstå at det må og

Matvaresituasjonen har vært vanskelig for befolkningen i Sør-Sudan. Norsk Folkehjelp har forsøkt å bidra til økt selvforsyning.

FOTO: SCANPIX

at det kan arbeides med langsiktig utvikling, selv om det er krig i et område. Mye kan gjøres i tillegg til nødhjelp, fortsetter han

– Dessuten, når det gjelder Norge og Sør-Sudan, så burde nok førstnevnte være mindre opptatt av å eksponere seg sjøl som fredsmekler, og kanskje heller tenke mer på levekårene for konfliktens ofre, framhever professor Shanmugarantnam.

”
Norsk Folkehjelp har gjort et imponerende pilotarbeid.

N. Shanmugarantnam, professor i landbruksøkonomi.

Krig i 19 år. Krigen i Sør-Sudan har pågått siden 1983. To millioner har mistet livet. På den ene siden står regjeringen i Khartoum, og på den andre siden er Sudan People's Liberation Movement (SPLM). Sistnevnte kontrollerer mer enn 70 prosent av landområdene, og er i realiteten den eneste myndighet på stedet. Kanskje så mye som 10-12 millioner mennesker bor i de SPLM-kontrollerte områdene.

I gjennomsnitt kommer det årlig 900 millimeter nedbør i Sør-Sudan, men regnet faller meget ujevnt. Noen år blir det helt borte, og sult har vært et stort problem – også før krig kom på dagsorden. For storparten av befolkningen er mat-

varebistand utenfra helt nødvendig for å overleve. Om lag halvparten må ha slik hjelp i fire til fem måneder. En mindre del trenger det dobbelt så lenge.

Uheldig mathjelp. – Dette peker på det andre grunnleggende problemet, nemlig hvordan matvarehjelp utenfra kan bidra til å undergrave langsiktig utvikling. Den kan rett og slett forhindre mulighetene for å lage et marked for mat produsert lokalt, fortsetter professor Shanmugarantnam.

Han tilføyer at Norsk Folkehjelp heldigvis har begynt å endre på dette: – For å bidra til å redusere akutt sult deler de ikke lenger bare ut matbistand med utgangspunkt i Vestens overproduksjon, men nå kjøper de også lokalt korn og sorghum til slike innsatser, framhever han.

USA men ikke EU. Virksomheten til Norsk Folkehjelp i Sør-Sudan utgjør årlig rundt 100 millioner kroner. Om lag 80 prosent av dette kommer fra den amerikanske kongressen og er formidlet via USAID. De resterende

20 prosent er fra norsk UD og NORAD:

– Forklaringen på de store amerikanske bidragene er ønsket fra Washington til å bekjempe bandittregimentet i Khartoum, sier Halle Jørn Hanssen, tidligere generalsekretær i Norsk Folkehjelp.

Han sier også at EU har valgt å holde seg helt unna bistand til Sør-Sudan: – Det er fordi de er interessert i oljeforekomstene, som ligger i grenseområdene mellom den nordlige og den sørlige delen av landet, tilføyer han.

Stor norsk mottaker. Norsk bistand til Sudan var 125 millioner kroner i 2000. Landet var dermed den 14. største mottaker av norsk bistand dette året. Samlet er mer enn 1,5 milliarder kroner overført fra Norge siden 1973. Det aller meste har vært nødhjelp.

Kostnader for studien i Sør-Sudan har vært ca. 250 000 norske kroner. I tillegg til N. Shanmugarantnam, som har ledet arbeidet, har også forskerne Michael Roberto Kenyi og Daniel Mamer deltatt. De er begge fra Sør-Sudan.

– De fleste vet hvordan aids smitter, sier NORAD-rådgiver

• GUNNAR ZACHRISEN

UNICEF-undersøkelsen om kunnskapsnivået om hiv/aids blant ungdom er ikke dekkende for situasjonen i de hardest rammede landene i Det sørlige Afrika, mener NORADs aidsrådgiver Marit Berggrav. Undersøkelsen ble referert i forrige Bistandsaktuelt.

– Hovedproblemet i disse landene er ikke kunnskapsnivået eller kunnskapsmangel om hiv/aids, men å bidra til at den kunnskapen folk faktisk har bidrar til en atferdsendring, sier Berggrav.

Hun viser til en økende erkjennelse for å ha gode rollemodeller for

”
Hovedproblemet er å bidra til at kunnskapen folk faktisk har bidrar til en atferdsendring.

Marit Berggrav, NORADs aidsrådgiver.

ungdom i det hiv/aids-forebyggende arbeidet.

– Undervisning gjennom opinionsdannere blant ungdommen – såkalte «peer educators» – har vist seg mye mer effektivt enn tradisjonell undervisning når det gjelder å bidra til holdningsendringer, sier Berggrav.

Dette innebærer blant annet at man bringer informasjon ut til ulike arenaer der ungdommen finnes: for eksempel skole, idrettslag, arbeidsplasser og kulturforeninger. De praktiske virkninger av en slik innretning på kunnskapsformidling om hiv/aids kan, ifølge NORAD-

rådgiveren, være at ungdom i større grad tar i bruk kondomer eller at jenter blir i bedre stand til å takle sex-press.

I UNICEF-undersøkelsen framkom det at over halvparten av ungdommene mellom 15 og 24 år i et dusin land aldri hadde hørt om hiv-viruset eller hadde grove vrangforestillinger om hvordan det smittet. NORAD-rådgiveren kjenner ikke til at lignende bredere undersøkelser er gjort i NORADs hovedsamarbeidsland i Det sørlige Afrika, men mener at tilbakemeldingene fra fagmiljøene i disse landene tyder på at kunnskapsnivået her er godt nok.

– Samtidig må vi innse at det alltid vil være visse grupper som faller utenfor, sier Marit Berggrav.

Ifølge Berggrav er det også et lyspunkt at myndighetene i flere land etter hvert viser en mye klarere erkjennelse av problemet og at det er større vilje til å ta ansvar og å bidra til åpenhet. Hun trekker fram Zambia og Uganda som eksempler på land der utviklingen synes å gå i en riktig retning.

– Vi ser også at Tanzania etter hvert begynner å komme «bedre på banen» i hiv/aids-arbeidet, sier Berggrav.

Vil spille på lag med mullahene

Pakistans undervisningsminister sier det er uaktuelt å nasjonalisere islamistenes skoler

■ Pakistans militærregjering har forpliktet seg til å sette ut i livet en Education For All-reform som innebærer at regjeringen garanterer alle rett til utdanning innen år 2015. Denne reformen omfatter hele undervisnings-

sektoren og er den største utdanningsreformen noensinne i Pakistan.

■ Under reformen hører også den såkalte madrassa-reformen, som blant annet har til

hensikt å demme opp for rekruttering til ytterliggående, militante islamistiske miljøer.

■ Bistandsaktuelt har snakket med Pakistans undervisningsminister.

ISLAMABAD (b-a): Økonomisk krise gjør at militærregimet i Pakistan heller vil reformere enn å overta skoler som drives av islamistiske grupper.

– Slik den økonomiske situasjonen er i dag, ville det være helt uaktuelt så mye som å tenke på at regjeringen skulle nasjonalisere madrassaene, sier Pakistans undervisningsminister Zobaida Jalal.

PAKISTAN

• I PAKISTAN: ANDREA SØNDERVIK

De religiøse skolene har av mange vært ansett for å være de fremste rekrutteringsanstaltene for islamistiske ekstremister og jihad-krigere. Derfor vil den pakistanske regjeringen under ledelse av kupp-generalen Pervez Musharraf nå bidra til å modernisere og sekularisere fagkretsen i madrassaene, blant annet i form av en omfattende skolereform.

Undervisningsminister Zobaida Jalal understreker overfor Bistandsaktuelt at regjeringen har diskutert denne reformen med fem ulike «madrassa-styrer» – organer som representerer flertallet av de religiøse skolene. Alle disse er enige i at reformen er viktig og riktig, hevder hun.

Regjeringens tiltak for å bringe madrassaene under det offentlige kontroll var forøvrig også et punkt president Pervez Musharraf la stor vekt på i sin mye omtalte tale til folket 14. januar i år, der han tok et sterkt oppgjør med ytterliggående ekstremister.

Rekrutterer blant de fattige. I et land hvor over 40% av befolkningen lever under fattigdomsgrensen er det ikke nok å innføre skoleplikt for alle. Mange barn må arbeide for at familiene i det hele tatt skal overleve. For disse familiene er madrassa-

– Mange av skolene våre er i så dårlig forfatning at det er en akutt risiko for at takene skal falle ned, sier Pakistans undervisningsminister Zobaida Jalal til Bistandsaktuelt.

FOTO: ANDREA SØNDERVIK

ene et svært godt tilbud, forteller undervisningsministeren.

– Barna får tak over hodet og mat, i tillegg til en religiøs utdanning, som mange foreldre oppfatter som en god utdanning. Det at fagkretsen er mer eller mindre begrenset til religiøse fag gjør imidlertid at denne utdannelsen ikke kvalifiserer til noe annet enn lærer på madrassa eller mullah, og det er jo ikke et helt ubegrenset behov for mennesker med disse kvalifikasjonene, konstaterer Jalal underfundig.

Hun mener derfor at det er svært viktig å bringe disse skolene mer på linje med pensumet i skoleverket forøvrig.

Fem pc-er og en skriver. Fem pc-er og en skriver er en del av incentivpakken regjeringen gir til de 100 skolene som er med på pilotprosjekt-

tet for madrassaer. Utover dette vil det bli gitt et lønnstilskudd på 5000 rupies i måneden til de lærerne som tar kurs i de nye tilleggsfagene, engelsk, matematikk og naturfag – dvs. en fordobling i forhold til hva de ellers ville tjent. Av stor betydning både for skolene og elevene er det at når skolene har gjennomført de endringene som reformen forutsetter, vil regjeringen gi dem en godkjennelse som innebærer at elevene får en offentlig godkjent eksamen.

Utarbeidelse av pensum for disse skolene er tidligere blitt gjort i samarbeid med Departementet for religiøse spørsmål. Det samme departementet vil forøvrig også være ansvarlig for etablering og drift av «mønstermadrassaer» som skal tjene som forbilder for den nye generasjonen madrassaer som regje-

Til slike sparsomt utrustede klasserom sender de fattigste sine sønner – og i noen grad sine døtre.

FOTO: ANDREA SØNDERVIK

ringen nå er i gang med å utvikle. Jalal understreker at de skolene regjeringen støtter alle har sin finansiering fra lokale givere.

– Det blir ikke aktuelt for oss å støtte skoler som mottar direkte finansiering fra utenlandske givere, sier hun.

Mangler oversikt. Jalal anslår at tallet på madrassaer som driver med direkte ulovlig aktivitet, som kampopplæring og lignende ikke utgjør mer enn rundt en prosent av det totale antallet madrassaer.

– Utover denne lille andelen gjør de andre madrassaene en stor jobb. Slik den økonomiske situasjonen er i dag ville det være helt uaktuelt så mye som å tenke på at regjeringen skulle nasjonalisere madrassaene, sier Jalal.

Hun forteller at regjeringen tvert imot har tilbakeført visse nasjonaliserte privatskoler til sine tidligere eiere, først og fremst de kristne skolene. Ifølge Jalal utgjør disse et positivt tilskudd til skoletilbudet.

Må legge til rette for jentene. Imidlertid handler den pakistanske skoleformen om mye mer enn en reform av madrassaene. Den handler først og fremst om en reform av hele skolesystemet. Madrassaene er bare en liten del av dette og hva jentene angår har madrassaene et svært begrenset tilbud. Blant de ca. 1 million madrassaelevene som pr. i dag er registrert hos utdanningsdepartementet utgjør ikke jentene mer enn ca ti prosent.

Men også i det ordinære skoleverket er jentene fremdeles underrepresenterte. Tidligere var det ikke alle foreldre som innså verdien av en utdanning for barna sine, dette gikk særlig utover jentene som ofte er blitt holdt hjemme mens brødrene har fått skolegang.

– Slik er det ikke lenger. Nå er alle positive til utdanning, for de ser hva mangel på utdanning fører til, men likevel finnes det fremdeles hindringer som vi arbeider med å overkomme. For eksempel er det mange som er engstelige for å sende jentene sine på skole fordi det på mange skoler ikke finnes separate toaletter for jentene, sier hun.

De er ofte henvist til å bruke toaletter hos naboer og dette føles ikke særlig trygghet for foreldrene. Dessuten har mange skoler ikke fysiske skiller slik at jentene og guttene kan få undervisning hver for seg og dette er et stort problem.

Akutt risiko. – 3,5 millioner rupies fra utviklingsbudsjettet skal brukes til restaurering og opprusting av skolebygninger for å komme en del av disse problemene til livs. Mange av skolene er i så dårlig forfatning at det er en akutt risiko for at takene skal falle ned. Såkalte «shelterless schools» skal oppgraderes og det skal settes opp skillevegger og lages toaletter slik at disse tingene i hvertfall ikke skal få foreldrene til å holde jentene hjemme.

– Vi tror også at dersom myndighetene kunne holde i hvert fall de

”

Slik vår økonomi er i dag ville det vært helt uaktuelt så mye som å tenke på å nasjonalisere madrassaene.

Zobaida Jalal, undervisningsminister.

FAKTA:

■ Zobaida Jalal (42) – en av tre kvinner i Musharraf's regjering – ble utnevnt til undervisningsminister i 1999. Hun har en Master i litteratur, og markerte seg tidlig blant annet gjennom å starte jenteskole i sin hjembygd i Baluchistan. Hun startet senere et pilotprosjekt for rentefri kreditt finansiert av UNICEF.

■ Senere har hun samarbeidet både med nasjonale og internasjonale organisasjoner. Hun utarbeidet bl.a. pensum for en skole for voksne analfabeter.

■ Hun har høstet stor internasjonal respekt for sitt arbeid med å reformere det pakistanske skolesystemet. På en Education for All-konferanse i regi av Unesco i Paris i oktober i fjor ble hun hedret for sin innsats.

Elevene i madrassaen vasker seg før fredagsbønnen.

FOTO: ANDREA SØNDERVIK

dårligst stilte med uniformer, ett måltid og gratis skolebøker ville dette gjøre det enklere for svært mange å sende barna sine på skolen, sier Jalal.

«Ghost schools». – Det går hardnakkede rykter om at det finnes rene «ghost schools», skoler som bare eksisterer på papiret?

– Ja, det er nok dessverre riktig. Dette er en av grunnene til at vi nå har lagt så stor vekt på å desentralisere ansvaret for skolene. Femti prosent av midlene vi har til rådighet for skolene vil nå fordeles direkte på provinsnivå. Vi mener at desentralisering helt ned på laveste nivå vil føre til at lokalsamfunnene føler et helt annet eierskap enn det som har vært tilfellet fram til nå. Hadde eierskapet vært der hadde slikt aldri kunnet passere, legger hun til.

Undervisningsministeren forteller også at det vil bli iverksatt et eget program for å skaffe elevene på 5000 jenteskoler et varmt måltid på skolen hver dag. – Mødrene blir invitert til å komme og lage mat for barna etter tur. På den måten har vi den beste garantien for at maten blir trygg for ungene, føyer hun til.

I tillegg til grunnskole-reformen, som får 75% av budsjettet, skal reformen også omfatte voksen-alfabetisering og ha et tilbud til de som faller ut av 10-årig skole.

Resultater om 2-3 år. Zobaida Jalal tror at man vil begynne å se resultater av reformene som er i gang aller-

ede i løpet av et par tre år. Tilgangen på finansiering vil naturligvis påvirke hvor hvor fort reformen kan settes ut i større skala, føyer hun til.

– Vi satser på å komme fram til en bytteordning med våre bistandspartnere – en «debt-for-education swap». Da kan vi få skikkelig fart på denne undervisningsreformen, sier hun.

Andrea Søndervik er norsk frilansjournalist.

FAKTA OM BISTAND:

■ USAID har gjenoptatt støtten til utdanningssektoren i Pakistan og skal bidra med om lag 110 millioner kroner til Education For All i løpet av de neste tre årene.

■ Saudi-Arabia og EU vil også bidra med betydelige midler.

■ Også britiske DFID og canadiske CIDA er givere, i tillegg til Verdensbanken, and Asian Development Bank (ADB) har vist interesse for å bidra til finansieringen av skolereformen.

■ Den norske bistanden til Pakistan vil øke fra om lag 32 millioner kroner til 66 millioner kroner neste år – i hovedsak til tiltak innenfor helse, utdanning, menneskerettigheter og demokrati.

USA vil gi «betydelige beløp»

USA vil gå inn med betydelig bistandsstøtte for «å normalisere» skolearbeidet i de omdiskuterte madrassaene – de religiøse skolene som mange har ansett for å være rekrutteringsanstalter for islamistiske ekstremister og jihad-krigere, opplyser Pakistans undervisningsminister Zobaida Jalal til Bistandsaktuelt.

– Etter 11. september har USA ønsket å støtte spesielt opp om regjeringens

initiativ for å strømlinjeforme madrassaene, og kommer til å bidra med betydelige beløp til madrassa-reformen, sier Zobaida Jalal.

Planen er å registrere dem slik at de blir en del av det pakistanske skolesystemet og ikke som nå, et parallelt system som lever sitt eget liv mer eller mindre utenfor myndighetenes kontroll.

Asian Studies ved universitetet i Peshawar.

Han mener også det er et problem at mullaher tar koransitat ut av sin sammenheng og bruker dem til å fremme sine politiske agendaer.

– Koranen i politisk spill

– Problemet med madrassaene idag er at de fleste ikke har fulgt med i utviklingen. Mange har nesten bare religionsundervisning, ofte lærer elevene koran-vers på arabisk uten at de forstår innholdet, sier professor Safrax Khan, Institutt for Central

Rapport: Unngå bistand til afghanske krigsherrer

Givere skal være forsiktig med å gi for mye penger til Afghanistan. Særlig ut fra at slike midler lett kan havne i lommene til ulike krigsherrer. Det er en av hovedkonklusjonene i en fersk rapport fra Chr. Michelsens Institutt i Bergen.

• ODD IGLEBÆK

AFGHANISTAN Rapporten er laget av forskerne Astri Suhrke, Arne Strand og Kristian Harpviken på oppdrag fra Utenriksdepartementet og var et av innspillene til den store giverkonferansen som ble avviklet i Tokyo 21. og 22. januar.

Som kjent kom det løfter om bistand for til sammen 40 milliarder kroner for de neste fem år, fra dette møtet. På den andre siden hadde FN og Verdensbanken bedt om mer enn det dobbelte, nemlig hele 90 milliarder.

De norske forskerne har en grundig gjennomgang av tidligere bistandsinnsatser og fredsinnsetser. Ut fra dette trekker de tre konklusjonen, at bare ved å ta utgangspunkt i eksisterende politiske strukturer – på lokalt, regionalt og sentralt nivå –

For mye penger nå, kan lett føre til en kamp om «fredsgevinsten» og til en styrking av krigsherrenes makt.

er det mulig å legge et grunnlag for varig fred.

Hva med bistandspenger? Her advarer de tre klart mot det som kalles en massiv innsprøytning av midler til gjenoppbygging. De understreker at først må afghanerne selv lage en plan for å få landet på fote igjen. Den planen må igjen ta utgangspunkt i at det etableres sterke nasjonale institusjoner, i tråd med avtalen fra Bonn-møtet i slutten av november. For mye penger nå, kan lett føre til en kamp om «fredsgevinsten» og til en styrking av krigsherrenes makt, sier CMI-rapporten.

Forskerne advarer også giverne mot å gjøre som før, det vil si å satse på raske og lettvinde løsninger. Et eksempel på slike løsninger kan være å samarbeide primært med lokale kommandanter og regionale partier med et militært utspring. Foruten å styrke disse, kan en slik politikk også lett føre til at andre stater, naboer og de som er lenger borte, lett får beholde sin store innflytelse i det strategisk viktige landet. Løsningen nå må derfor være et virkelig langsiktig perspektiv og engasjement fra givernes side, understreker de tre.

Hele rapporten er tilgjengelig på internett: www.cmi.no

Bistand til Afghanistan kan bidra til å styrke krigsherrer, advarer forskere. Nord-Alliansens general Dostum er en av landets «sterke menn»

.FOTO: SCANPIX/AP, DARKO BANDIC

– Hårfin balansegang, sier KN

• TOR AKSEL BOLLE

De to norske organisasjonene med lengst erfaring fra Afghanistan, Kirkens Nødhjelp og Afghanistankomiteen, er positive til løftene som nylig ble gitt på givermøtet i Tokyo. Begge organisasjoner ser imidlertid faren for at for mye hjelp kommer inn for fort.

– I Afghanistan er det snakk om en hårfin balansegang. Behovene for hjelp til landet er enorme. Derfor for mye anvendes på kort tid, er det fare for at de langsiktige virkningene reduseres i bestrebelsene på å nå kortsiktige synlige resultater. Samtidig har interimregjeringen et behov for å vise resultater for å opprettholde oppslutningen, sier regionalkoordinator for Sørøst-Asia i Kirkens Nødhjelp, Anders Tunold.

Kirkens Nødhjelp samarbeider med cirka ti lokale organisasjoner. Tunold understreker at deres samarbeidspartnere i utgangspunktet er

positive til den massive bistandsinnsatsen verdenssamfunnet nå legger opp til.

– Afghanerne erkjenner at FN og Verdensbanken må spille en sentral rolle. Enkelte frykter imidlertid at bistanden gjennom store aktører ikke vil nå ut til folk flest på grunn av unødvendige utgifter og administrasjonskostnader. Det er også en bekymring for at hjelpen kan bli brukt i maktkampen mellom lokale krigsherrer, sier Tunold.

Leder av Afghanistankomiteen i Norge, Ulrik Motzfeldt, forteller at de har fått lignende tilbakemeldinger fra sine lokalt ansatte som Kirkens Nødhjelp. – «Ikke for mye for fort» er beskjeden fra våre lokalt ansatte. For øyeblikket er det ikke strukturer som kan ta i mot hjelpen, det finnes for eksempel ikke myndigheter vi kan forholde oss til på lokalt nivå, sier han.

– Send NORAD-ansatte ut på grasro

Robert Chambers tar til orde for obligatoriske feltopphold blant de fattige

Den britiske «bistandsveteranen» Robert Chambers er sjokkert over bistandsarbeideres manglende evne til å kommunisere direkte med sin primære målgruppe – de fattige i utviklingsland. – Alle som arbeider for bilaterale bistandsgivere burde ha minst 4 uker i året der de beveger seg «ut i felt», fastslår den frittalende briten.

• GUNNAR ZACHRISEN

BISTANDSDEBATT

Historikeren og utviklingskonsulenten Chambers har vært ideologen bak deltakende metoder i moderne utviklingsarbeid – kjent under navn som Participatory Rural Appraisal og Participatory Learning and Action. Han var også en av de sentrale forfatterne bak den mye omtalte boka «Crying Out for Change» bygget på gigantundersøkelsen Voices of the Poor – en omfattende holdnings- og meningsundersøkelse finansiert av Verdensbanken blant 60.000 fattige kvinner og menn i utviklingsland.

Uttalelsen om behovet for «plikt-opphold» blant de fattigste bygger han på årelang kontakt med representanter for DFID (briterenes NORAD, red. anm.) og andre statlige utviklingsinstitusjoner.

– Bilaterale givere bør sette et mål svært høyt på prioriteringslisten – å legge mye mer vekt på læring og holdningsendring. Det fordrer blant annet at man faktisk snakker med de man arbeider for å hjelpe, sier han.

Fanget i hovedstaden. Chambers mener at en av årsakene til stor avstand til målgruppa er at den økte opptattheten av sektorprogrammer de siste årene har bidratt til at bistandsgivernes fagfolk «holdes fanget» i mottakerlandenes hovedsteder, fjernt fra flertallet av landenes fattige som fortsatt bor på landsbygda.

Han viser samtidig til at Verdensbanken – en utviklingsinstitusjon han ellers er ytterst skeptisk til – har innført en ny modell, der man har gjort en ukes feltopphold i en landsby til en obligatorisk del av de ansattes opplæring – med mulighet til forlengelse.

– Jeg har møtt flere som har deltatt i dette, som har hatt en svært positiv opplevelse av feltoppholdet. De mener at nettopp denne delen av opplæringen var det som ga det aller dybeste og varigste inntrykket, sier Chambers.

Han forteller blant annet at en

Bistandsgivernes fagfolk står stadig mer fjernt fra bistandens primære målgruppe – de fattigste. De fleste kjenner livet i en «country club» bedre enn livet i en landsby.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Robert Chambers, historiker, forfatter og utviklingskonsulent.

«Crying Out for Change». Deepa Narayan, Robert Chambers, Meera K. Shah, Patti Petesch, Oxford University Press for the World Bank. 2000. www.world-bank.org/poverty/voices/reports.htm#crying

bistandsarbeider han nylig snakket med i britiske DFID – en virkelig «bistandsveteran» – ikke hadde vært i en landsby på 20 år.

Utfordrer NORAD. – Bistandsarbeidet har endret seg en god del, i hovedsak til det bedre ved at man har blitt dyktigere til å fokusere på mottakerlandets prioriteringer, men noe kan også ha gått tapt på veien i forhold til hvordan man tidligere hadde et sterkere fokus på faglig bistand og mikronivå. Det man lett kan tape er mangfoldet i tilnærminger, vilje til å eksperimentere og evne til å lære, sier Chambers.

Nå utfordrer han samtidig NORAD til å ta problemstillingen på alvor. Han mener en konkret test på fattigdomsorientering og vilje til læring kan være å sammenligne hvor mye man var «i felten» for fem år siden sammenlignet med i dag.

Gapet vokser. – Tidligere het det u-hjelp, nå heter det utviklingssamarbeid. Har vi kommet lenger i retning å sette mottakeren i førersetet?

– Jeg synes man kan se en utvikling i riktig retning, men det mest markante er at bistandsspråket har endret seg. Vi har fått nye ord som «partnership», «empowerment», «ownership», «participation», «transparency», «accountability» og «primary stake holders». Det er et herlig språk! Men samtidig må vi se i øyne-

ne at gapet mellom retorikk og praksis er større enn noen gang, sier Chambers.

Han viser samtidig til at det finnes en del positive unntak fra denne trenden.

– Det finnes utvilsomt eksempler på godt teamwork, og det finner man i situasjoner der det er en kombinasjon av sensitivitet på giversiden og vilje og evne til å gi respons på mottakersiden. Ofte er det en tendens til å undervurdere betydningen av personligheten til de individene som er involvert i en dialog. Skal man få et til et fruktbart samarbeid, er det tilsvarende også et behov for å ha en klar bevissthet om maktrelasjonen dem imellom.

Må rekke å bli kjent. – Hvor er det du mener man finner eksemplene på at de fine ordene har resultert i holdningsendring og endret praksis?

– På ulike nivåer og mellom ulike institusjoner og bistandsformer, men kanskje mest utviklet hos en del ikke-statlige organisasjoner. Mange har for eksempel blitt mye mer bevisst på viktigheten av å bygge opp og pleie personlige relasjoner over tid. Avdelingen til «Action Aid» i India var bekymret for om det var et problem for samarbeidet mellom dem og den lokale partner at lønnsnivået deres lå betydelig høyere. Svaret var litt overraskende: «Vi har ikke noe imot at lønningene

deres er høyere enn våre bare dere blir her lenge nok til at vi blir kjent med dere og dere blir kjent med oss.»

– Kjenner ikke bistandsarbeidere virkeligheten i mottakerlandet godt nok?

– Dette er et problem for alle typer utenlandske bistandsgivere, men særlig for bilaterale givere. De flytter staben sin altfor ofte. Uten høy kunnskap om kultur, språk og situasjonen «ute i felt» vil man aldri kunne få til en felles forståelse innenfor et samarbeid om utviklingstiltak.

Sikkerhet og selvrespekt. – Du har vært en av de sentrale forfatterne bak den mye omtalte boka «Crying Out for Change», som er bygget på Verdensbankens gigantiske holdnings- og meningsundersøkelse blant fattige i utviklingsland: «Voices of the Poor». Hva er det viktigste vi kan lære av dette arbeidet?

– Verdensbanken skal ha stor ære for at de har tatt initiativ til denne studien, som gir et unikt innblikk i virkeligheten til 60.000 fattige i en rekke land. («Crying Out for Change», som er en av tre bøker, er basert på dybdeintervjuer med 20.000 fattige i 23 land. Red.anm.) Et viktig funn er at hva fattige tenker om «det gode liv» og «det dårlige liv» dreier seg om mye mer enn tradisjonelle materielle goder. Veldig mange legger for eksempel stor vekt på sikkerhet, selvrespekt og familie.

50-årsmarkering for norsk bistand med kritisk tilbakeblikk

JUBILEUM

I år er det 50 år siden norsk utviklingshjelp ble en egen post på statsbudsjettet med Kerala-prosjektet i India. Jubileumsmarkeringen, som vil foregå utover hele året, sparkes i gang 26. februar med egen vandrestilling og festforestilling i Konserthuset.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

26. februar er utviklingsministeren vert for arrangementene i konserthuset, hvor kronprins Haakon vil åpne festforestillingen, mens statsminister Kjell Magne Bondevik vil være hovedtaler. På listen over artister figurerer blant annet Herborg Kråkevik, Mari Boine og Triluk Gur-tu fra India.

– Utviklingsminister Hilde Frøford Johnson ønsker at markeringene skal brukes til en åpen og kritisk

debatt omkring norsk utviklingshjelp. Selv om norsk bistand har ført til store resultater, er det også ting som ikke har vært vellykket, sier informasjonssjef i Utenriksdepartementet Jon Mørland.

Nobelprisvinner.

Markeringen fortsetter 4. mars på et seminar om fattigdom og utvikling hvor også regjeringens handlingsplan for fattigdomsbekjempelse legges fram. Hovedgjes-

ten her er Nobelprisvinner i økonomi, Amartya Sen.

Norge vil dessuten være vertskap for flere store internasjonale arrangementer i året som kommer. I begynnelsen av juni arrangeres det en fellesnordisk utviklings- og utdanningsminister-konferanse i Oslo. I slutten av juni vil så den store Annual Bank Conference on Development Economics i regi av Verdensbanken finne sted i Oslo. Deretter vil OECD/DACs utviklingsseminar - det

Sikkerhet og fred er for eksempel mye viktigere enn materiell utvikling, og mange nevner viktigheten av å kunne oppdra sine barn i trygge omgivelser og kunne gi dem en bedre framtid.

Kropp som kapital. – Et annet interessant funn er betydningen av «kropp». Når vi i den rike verden snakker om verdier og kapital er det som regel penger det dreier seg om. For veldig mange fattige er kroppen deres den viktigste verdi de besitter. Ved hjelp av den kan de skaffe seg inntekter og trygghet for seg og familien. Men dette er jo en uforsikret kapital, og mange fattige har opplevd at kropp plutselig går fra å være et aktivum til å bli en utgiftspost. Den kunnskap utviklingsinstitusjoner kan trekke av dette er selvsagt hvor enormt viktig det er å styrke helsevernet i fattige land – både det forebyggende og det kurative helsevern. Man skal være forsiktig med å trekke for bombastiske slutninger og sammenligninger, men for mange fattige er dette faktisk enda viktigere enn for eksempel utdanning.

Nærhet gir tillit. – *Hvilke aktører er det som kan hjelpe de fattige med trygghet og en bedre framtid – er det bistandsorganisasjoner?*

– Et veldig tydelig funn er at det er de nære organisasjonene og nettverkene folk har tillit til – organisa-

sjoner som de på en eller annen måte har en viss kontroll over selv. Det kan være kirkeorganisasjoner, lokale selvhjelpsorganisasjoner eller kvinnegrupper. Statlige organisasjoner

i mottakerlandet blir generelt ansett som lite hjelpsomme. Blant dem er politiet trolig den verste, med unntak av i enkeltland som i Sri Lanka. Paradoksalt nok forbindes ikke de fattige politiet med trygghet, snarere med trakassering, ran, vold og fengslinger – og dette er noe som opprører veldig mange. Dette burde jo for øvrig være et område for bistandsgivere – å bidra til å endre politiet og «politi-kulturen» i ulike land.

Skeptisk til Verdensbanken. – *Du er blant dem som virkelig har fulgt vestlig utviklingsbistand til fattige land gjennom en årrekke. Vil du si at utviklingsbistanden alt i alt har bidratt til utvikling?*

– Utviklingsbistand har generelt bidratt positivt til utvikling, det tror jeg. Men man må samtidig innse at bistand bare er ett virkemiddel blant flere, og det er heller ikke den viktigste kraft bak det å skape utvikling. Det er også grunn til å påpeke at bistand – under gitte omstendigheter – kan bidra til å gjøre forholdene verre. Men når en forverring inntreffer er det som oftest på tross av, ikke på grunn av bistandens tilstedeværelse, sier Chambers.

– I utgangspunktet en god idé

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Vi ser behovet, og Chambers idé er i utgangspunktet god, sier avdelingsdirektør ved NORADs personal- og administrasjonsavdeling, Terje Vigtel.

Personalsjefen forteller at mens mange av de eldre i NORADs arbeidsstokk har felterfaring ved at de i lengre perioder har bodd på landsbygda, er situasjonen ofte noe annerledes for yngre ansatte nå når NORADs Fredskorps og ekspertbistand er avviklet.

Han mener samtidig det er viktig å ta hensyn nettopp til felterfaring når NORAD rekrutterer nyansatte.

– Vi har derfor hatt FNs junioreksperter som en interessant målgruppe i rekrutteringen de siste årene, sier Vigtel.

Avdelingsdirektør og personalsjef i NORAD, Terje Vigtel.

Han sier NORAD vil se nærmere på muligheten for å utplassere ansatte i felt, og at de vil ta kontakt med Verdensbanken for å høre mer om deres opplegg for feltopphold.

FAKTA:

■ Norges langsiktige bilaterale samarbeid med utviklingslandene (stat-til-stat-samarbeid) drives gjennom Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD).

■ Om lag 85 personer tilknyttet NORAD er ansatt ved norske utenriksstasjoner i Afrika, Asia og Mellom-Amerika. Antallet varierer fra to til ni personer.

■ I tillegg er om lag 200 personer ansatt ved NORADs hovedkontor i Oslo.

■ «NORAD-eksperten» er på det nærmest utdødd. I Afrika var kun seks årsverk knyttet til norske eksperter på faglig bistand i 2000.

såkalte «Tidewater» – gå av stabelen i Norge i begynnelsen av juli. Her deltar de mest sentrale internasjonale utviklingsaktørene.

Fattigdomskonferanse og bokverk.

Den internasjonale fattigdomsdagen 17. oktober vil bli behørig markert med en større fattigdomskonferanse i regi av NORAD/SIDA.

– Her vil vi debattere mål og virkemidler for å nå FNs tusenårsmålsetning om å redusere fattigdom-

men med femti prosent innen 2015, sier NORADs avdelingsdirektør for kommunikasjon og samfunnskontakt, Astrid Versto.

I løpet av året planlegges det også å avholde fire regionale konferanser rundt om i landet.

Fem historikere har dessuten sett på effekten av norske bistandskroner. Det første av i alt tre bind av bokverket «Norsk utviklingshjelps historie» vil etter planen bli lansert i månedsskiftet oktober/november.

– Sats på helse

WHO: En krone til helse gir seks tilbake

Verdens Helseorganisasjon (WHO) mener det er mulig å redde åtte millioner menneskeliv hvert år ved å øke bistanden til helse fra 54 milliarder kroner hvert år til 243 milliarder innen 2007. Forutsetningen er at utviklingslandene innen 2015 øker sine budsjetter til helse med et beløp tilsvarende to prosent av brutto nasjonalinntekt.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

WHO

Satsingen vil ifølge Verdens helseorganisasjon gi en mer enn seksdoblet økonomisk gevinst. Rapporten, som er skrevet av en gruppe anerkjente økonomer og helseeksperter, hevder at forbindelseslinjene mellom helse, fattigdomsbekjempelse og økonomisk vekst er mye sterkere enn hva som hittil har vært antatt.

Ekspertene mener det er klare vitenskapelige grunner til å utfordre de tradisjonelle argumentene om at økonomisk vekst automatisk vil føre til bedre helse. Rapporten hevder at det motsatte snarere er tilfelle – at forbedret helse er en helt nødvendig forutsetning for økonomisk utvikling i fattige land.

Gro tok initiativet. WHO's generalsekretær Gro Harlem Brundtland satte for to år siden ned en kommisjon som skulle se på hvordan en kan løse mangelen på grunnleggende helsetjenester for til sammen 2,5 milliarder mennesker, og hvor mye dette vil koste. Før jul i fjor forelå rapporten «Investing in Health for Economic Development».

Den slår fast at nesten en tredel av alle dødsfall i lav- og mellominntektsland skyldes sykdommer det er mulig å bekjempe – som hiv/aids, tuberkulose, malaria og dårlig oppføl-

ging under svangerskap og fødsel.

Økt produktivitet. WHO mener økt satsing på å bekjempe disse helseproblemerne, kombinert med familieplanlegging, vil gi gevinster som økt levealder og økt produktivitet. Befolkningsveksten vil dessuten også trolig gå ned.

Ifølge WHO er det kun ti prosent av verdens befolkning som bor i områder hvor infrastrukturen er så dårlig at det vil være spesielt vanskelig å bygge opp et godt helsetilbud. For den øvrige del av verdens fattigste befolkning er det ifølge rapporten i første rekke mangelen på penger og det å ta i bruk eksisterende teknologi som fører til mangelfulle helsetilbud.

Opptopping innen 2007. Økningen i bistand WHO anbefaler tilsvarende at de rike landene bruker 0,1 prosent av sin brutto nasjonalinntekt på helseutvikling i fattige land. WHO foreslår at FNs planlagte «Global Fund» for bekjempelsen av aids, tuberkulose og malaria skal spille en sentral rolle.

I tillegg foreslår man at det opprettes et nytt globalt «Health Research Fund». Hensikten med dette skal være å sørge for at det forskes fram nye medisiner og vaksiner som skal behandle sykdommer som spesielt rammer de aller fattigste. I satsingen legges det vekt på nærhet til brukeren ved at de lokale helsestasjonene skal rustes opp med tilstrekkelig personale og medisiner.

Så gjenstår det å se om donorene er villig til nesten å femdoble bistanden til helseformål. Til FNs Global Fund har det hittil kun kommet inn drøye 15 milliarder kroner – tross målsetningen om å få inn mellom 63 og 90 milliarder kroner årlig. Og den internasjonale målsetningen om at de rike landene skal bruke 0,7 prosent av brutto nasjonalinntekt til bistand, følges i dag bare av fem land.

Ei kvinne holder hånda til en syk slektning på et overfylt sykehus i Malawi i 1998. Ifølge WHO skyldes en tredel av alle dødsfall i lav- og mellominntektsland sykdommer det er mulig å bekjempe.

FOTO: SCANPIX/AP, DENIS FARRELL

I 50 år har de ventet på billetten h

Folkehjelpen går i bresjen for palestina-flyktingenes krav i Libanon

BEIRUT (b-a): Etter mer enn femti års eksil er det palestinske flyktningsamfunnet i Libanon fremdeles preget av sosial unntakstilstand. Norsk Folkehjelp, som driver nødhjelp og utviklingsprosjekter for flyktingene på det nitende året, uttrykker at løsningene ligger i politiske beslutninger.

• I LIBANON:
BENDIK SØRVIG (TEKST)
OG GORM K. GAARE (FOTO).

LIBANON

I den palestinske flyktingeleiren Borj al-Barajneh, i utkanten av Beirut, spør en gammel mann om jeg kan skaffe ham en ny krykke.

Grunnen til at han spør er at han vet jeg er norsk. For mange palestinske flyktinger i Libanon er nemlig Norge omtrent ensbetydende med Norsk Folkehjelp.

Folkehjelpen har vært dypt involvert i det palestinske eksilamfunnet siden den israelske invasjonen i 1982, hvor organisasjonen bidro under gjenoppbyggingen av Shatila, etter de israelske massakrene. I de to etterfølgende årene ble organisasjonens første institusjoner innen fysisk rehabilitering og yrkesutdanning etablert. Siden den tid har det norske engasjementet økt til å omfatte partnerskap med, og kapasitetsbygging for, lokale frivillige organisasjoner. Samtidig har Norsk Folkehjelps aktiviteter i Libanon i flere år blitt drevet av palestinere. Av den lokale staben på 55 finnes ingen nordmenn. Palestinerne flest tenker på organisasjonen som en lokal organisasjon.

Wafa Yassir, Norsk Folkehjelps lokale leder i Libanon.

Hjelper krigsskadde. I en hvitkalket murbygning ved enden av flyktingeleiren Mar Elias, ikke langt fra Beirut sentrum, ligger Norsk Folkehjelps fysiske rehabiliteringssenter. Et tilsvarende senter i leiren Shatila hadde hjulpet krigsskadde fra den israelske invasjonen i 1982, til det ble ødelagt under nye krigshandlinger tre år senere. I 1987 ble senteret gjenåpnet i Mar Elias, noen få kilometer unna. I dag behandler de ansatte på senteret et stort antall palestinske så vel som libanesiske pasienter.

Fysioterapeut Hala Shabaan viser oss rundt i de trange lokalene. - Dette er en rolig dag, sier hun. - Andre dager i uken er det mange flere pasienter her.

For oss ser det ganske travelt ut. På den andre siden av smuget som leder inn til leiren ligger senterets eget proteseverksted. Protesemaker Majed Suleiman, som selv er fysisk handikappet, står bøyd over arbeidsbenken hvor han tilpasser krykker og proteser for senterets klienter. Også han later til å ha mer enn nok å gjøre.

Ekskludert fra 70 yrker. I etasjen over det fysiske rehabiliteringssenteret ligger et av Folkehjelpens to sentra for yrkesutdanning i Libanon. Administrerende leder Mohammad Kassem viser villig frem klasserommene hvor årets nye to kull blir undervist. En klasse for sekretærtrening, og en for handel og kontorpraksis. Undervisningen foregår på engelsk, språkkundighet er en viktig ressurs i yrkeslivet i Libanon.

Den lokale lobbyvirksomheten for å motivere Libanon til å respektere flyktingenes menneskerettigheter har hatt bare begrenset suksess.

Fysioterapeut Hala Shabaan ved Norsk Folkehjelps fysiske rehabiliteringssenter og Administrerende leder Mohammad Kassem ved Folkehjelpas to sentra for yrkesutdanning i Libanon som ligger i etasjen over.

For de palestinske elevene er senterets tilbud et viktig supplement for å overleve på et arbeidsmarked hvor de blir systematisk diskriminert. Det libanesiske lovverket ekskluderer palestinere fra over sytti yrker, og tilgjengelige jobber er ofte begrenset til manuelt, lavt lønnet arbeid. De sosiale konsekven-

Maya er ett og et halvt år og kommer hver dag med moren til fysioterapeut Aish Kayed for å motta behandling for problemer med skulder.

Undervisningen i klassen for handel og kontorpraksis foregår på engelsk.

sene av diskrimineringen uttrykkes gjennom skyhøy arbeidsledighet og økonomisk avhengighet.

Supplement til UNRWA. Wafa Yassir, Norsk Folkehjelps lokale leder i Libanon, sier at organisasjonen og dens lokale samarbeidspartnere utgjør et viktig supplement til FNs byrå for Palestinaflyktingene (UNRWA):

- I de senere årene har vi sett en nedskjæring av UNRWAs tjenester i Libanon, noe som til dels skyldes et økt fokus på Vestbredden og Gaza i kjølvannet av Oslo-avtalen. Samtidig har de sosiale forholdene for flyktingene bare blitt verre, sier

han.

Store deler av det palestinske flyktningsamfunnet har i flere generasjoner levd i en sosial unntakstilstand. Ti år med relativ stabilitet i det tidligere krigsherjede Libanon har så langt ikke produsert den økonomiske og sosiale normaliseringen som flyktingene lengter etter.

Støtter krav om hjemvendning. Wafa Yassir legger stor vekt på det politiske aspektet ved Norsk Folkehjelps engasjement overfor de palestinske flyktingene:

- En av grunnene til at vi nyter stor respekt i det palestinske miljøet

eddert.

ALLE FOTO: GORM K.GAARE

her er at vi aktivt støtter flyktningenes rett til å vende tilbake til Palestina. Sammen med lokale samarbeidspartnere fremmer vi flyktningenes rettigheter i og utenfor Libanon. I tillegg driver vi lobbyvirksomhet for å stoppe den offentlige diskrimineringen mot flyktningene, sier han

De politiske oppgavene organisasjonen har tatt på seg synes allikevel mer utfordrende enn de humanitære. Wafa Yassir innrømmer da også at den lokale lobbyvirksomheten for å motivere de libanesiske myndighetene til å respektere flyktningenes menneskerettigheter har hatt bare begrenset suksess.

Senest sist vår vedtok det libanesiske parlamentet en lov som tok retten til eiendom fra flyktningene. Det er et overveldende politisk konsensus i Libanon om at flyktningene, som utgjør ti prosent av befolkningen i landet, ikke på noen måte skal integreres i vertssamfunnet. Libanons politiske og religiøse ledere minner ofte flyktningene på at de er uvelkomne. Dialogen mellom vertssamfunnet og flyktningenes politiske representanter er stort sett begrenset til gjensidige bekreftelser om standhaftighet rundt retten til å vende tilbake til Palestina.

Dette er en ekstra grunn til at de ikke-statlige organisasjonenes lobbyvirksomhet spiller en potensielt viktig rolle.

Majed Suleiman, som selv er fysisk handikappet, har nok å gjøre på proteseverkstedet til Norsk Folkehjelps fysiske rehabiliteringssenter.

Retten til å vende hjem

BEIRUT (b-a): Palestinske flyktninger slutter opp om den nye intifadaen. Slik de oppfatter det, representerte «Oslo-prosessen» et forsøk på å ta fra dem retten til å vende tilbake.

• BENDIK SØRVIG

Før sammenbruddet i de palestinske-israelske fredsforhandlingene i fjor høst, var det palestinske flyktningspørsmålet blitt aktualisert av utsiktene til sluttforhandlinger mellom partene. Flyktningenes skjebne utgjorde et av hovedpunktene som skulle behandles i en endelig fredsavtale, i tillegg til spørsmålet om israelske bosetninger, Jerusalems status og grensene for en fremtidig palestinsk stat.

Nesten halvparten av dagens palestinske befolkning på åtte millioner er fortsatt registrerte flyktninger. I Libanon utgjør de 360 000 palestinske flyktningene ti prosent av landets innbyggere.

Hvor er «hjem»? Den palestinske forhandlingsposisjonen har tatt utgangspunkt i FN-resolusjonen fra 1948, som fastslår flyktningenes rett til å vende tilbake til sine byer og landsbyer. Retten til å vende hjem omfatter også etterkommerne av de som i sin tid flyktet, såfremt de er registrert som flyktninger gjennom FNs organisasjon for palestinaflyktningene (UNRWA).

Palestinske forhandlere har imidlertid vært på glid i fortolkningen av resolusjonen. Salim Tamara, et av medlemmene i den palestinske delegasjonen til den multilaterale arbeidsgruppa for flyktningene,

foreslo for eksempel at Israel i prinsippet skulle anerkjenne flyktningenes rett til å vende hjem mot at palestinerne på sin side godtok at «hjem» defineres innenfor grensene av en fremtidig palestinsk stat på Vestbredden og Gaza. Problemet med en slik løsning er at majoriteten av flyktningene kommer fra områder utenfor den grønne linjen som i dag skiller de palestinske områdene fra Israel.

Beinhard Sharon. Israel nekter på sin side å akseptere at landet bærer noe ansvar for den palestinske flyktningstragedien, langt mindre å anerkjenne legaliteten i flyktningenes krav om å vende tilbake. Statsminister Ariel Sharon har uttalt at palestinerne bare har seg selv å takke for sin miserable situasjon.

I sin bok *A New Middle East*, grunngir nåværende utenriksminister Shimon Peres den israelske holdningen med de demografiske konsekvensene av en eventuell tilbakevending. En palestinsk tilbakevending vil slette staten Israels nasjonale karakter ifølge Peres, som konkluderer med at flyktningenes krav aldri vil bli akseptert.

Frykter sinne. Under den israelske retorikken ligger også vissheten om at den institusjonelle diskrimineringen av landets nasjonaliserte palestinere ikke vil kunne opprettholdes dersom demografien svinger i palestinernes favør. Selv en «tilbakevending» til de palestinske selvstyreområdene blir avvist av Sharon, som har sagt at «hvis disse menneskene nok en gang finner seg selv repatriert i miserable flyktningeleirer i Judea, Samaria [Vestbredden] og Gaza,

med utsikt til sine byer og det som er igjen av sine tidligere landsbyer, vil sinnet bli enormt.» Det er liten grunn til å tro noe annet. Hele 60 prosent av Gazas innbyggere er allerede flyktninger fra områder i dagens Israel.

Flyktningene selv har liten politisk påvirkningskraft. De fleste av deres organisasjoner i eksil fordømte Oslo-prosessen, vel vitende om at det var liten sjanse for at retten til å vende hjem ville bli inkludert i en eventuell sluttforhandling. Da den nye intifadaen brøt løs tok tusenvis av flyktninger til gatene i demonstrasjoner til støtte for opprøret. For dem representerer intifadaen et siste glimt av håp om at deres krav på sikt skal kunne vinne frem.

Bendik Sørvig og Gorm K. Gaare er norske frilansjournalister.

FAKTA:

■ Norge støtter ulike tiltak for palestinske flyktninger i Libanon, blant andre via FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) og Norsk Folkehjelp. I tillegg har også Norges Røde Kors bistandsaktiviteter.

■ UNRWA har de siste årene mottatt om lag 100 millioner norske kroner per år.

■ Norsk Folkehjelp mottok om lag 16 millioner kroner i offentlig støtte til sine Libanon-prosjekter i 2000. Organisasjonen driver blant annet bistandstiltak for å rehabilitere funksjonshemmede og mineskadde, yrkesopplæring og helse.

Er lure triks lov?

Afrika snubler videre på demokratiets vei

For få uker siden gjennomførte Zambia og Madagaskar flerpartivalg som endte med massedemonstrasjoner i protest mot valgresultatene. I Zimbabwe strammer president Mugabe ytterligere grepet framfor valget i mars. Tross tilbakeskritt tyder likevel mye på at befolkningen i de ulike afrikanske landene langsomt driver demokratiseringsprosessene framover.

DEMOKRATI

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

I løpet av de siste ti årene har nesten alle land i Afrika sør for Sahara gjennomført valg i en eller annen form. Unntakene er stater som Eritrea og Somaliland, i tillegg til borgerkrigsrjete DR Kongo.

Ifølge The Economist og den USA-baserte organisasjonen «Freedom House» er det kun seks land på det afrikanske kontinentet som får godkjentstempelet «frie valg» – nemlig Sør-Afrika, Ghana, Botswana, Namibia, Benin og Mali. De to landene som gjennomførte valg i desember i fjor, Zambia og Madagaskar, får neppe hundre prosent godkjent verken for valg gjennomføringen eller valgresultatet. Likevel er det tegn som tyder på at også disse to statene er på rett vei – om enn langsomt.

Klaget inn for høyesterett. I alt 11 kandidater stilte til presidentvalget i Zambia 27. desember 2001, hvor det for første gang samtidig også ble avholdt parlamentsvalg og lokalvalg. MMD og deres regjeringskandidat Levy Mwanawasa vant valget med 29 prosent av stemmene, mens opposisjonspartiet United Party for National Development (UPND) med sin presidentkandidat Anderson Mazoka fikk 27 prosent. I en befolkning på i alt ti millioner mennesker var det bare 35.000 stemmer som skilte de to presidentkandidatene. Opposisjonsleder Mazoka har nå bedt landets høyesterett om å erklære valgresultatet for ugyldig.

Demonstranter løper gjennom Zambias hovedstad Lusaka 1. januar i år etter å ha protestert mot valgresultatet.

FOTO: SCANPIX/AP, SALIM HENRY

demokrati i Afrika

Kun seks land på det afrikanske kontinentet får godkjentstempelet «frie valg»: Sør-Afrika, Ghana, Botswana, Namibia, Benin og Mali.

Velgeroppslutningen var vært lav, og observatører legger mye av skylden på tungvinte og omstendelige registreringsmetoder. Ifølge en rapport utarbeidet av Christian Michelsens Institutt i Bergen i samarbeid med Institute of Social and Economic Research i Zambia var det kun 2,4 millioner mennesker (av en total velgermasse på 3,6 millioner) som greide å skaffe seg de riktige papirene innen registreringsfristen. Av disse var det kun 1,7 millioner mennesker som faktisk avla stemme.

Studenter og soldater. Forskerne peker på en rekke forhold, som kan ha bidratt til å påvirke sluttresultatet. Blant annet var det ulike praktiske hindringer for at studenter og soldater skulle få stemme. Både studenter

og soldater er grupper som trolig vil støtte opposisjonen.

Valgkampen var dessuten preget av at regjeringspartiet vanskeliggjorde opposisjonens adgang til media. For eksempel ble fjernsynsprogrammer som kunne slå uheldig ut for regjeringspartiet, avbrutt eller tatt av plakaten.

Kjøp av stemmer var utbredt – både av regjeringspartiet og opposisjonen, men regjeringspartiet var likevel overlegent når det gjaldt ressurser ettersom de disponerte offentlige biler og fly, kontrollerte media og brukte presidenten aktivt for å hindre opposisjonen i å holde møter.

Sa nei til tredje periode. Tross kritikkverdige forhold har befolkningen i Zambia demonstrert makt ved at de i fjor stanset tidligere president Frederick Chilubas forsøk på å endre konstitusjonen slik at han

selv kunne bli gjenvalgt for en tredje presidentperiode. Og vanskelighetene med å registrere seg under valget i desember i fjor, har ført til at det heretter skal være kontinuerlig velgerregistrering.

Folket mot Ratsiraka. Også på Madagaskar har folket de siste ukene strømmet ut på gatene for å demonstrere sin støtte til opposisjonslederen Marc Ravlomanana (51), som ifølge innenriksdepartementets egen telling vant valget den 16. desember 2001 med 46 prosent av stemmene, mens den sittende presidenten Didier Ratsiraka (68) fikk 40 prosent.

Ravalomanas eget valgkampteam har imidlertid selv samlet inn stemmeresultatene fra de ulike valgkretsene og kommet fram til at han har fått 53 prosent av stemmene mot Ratsirakas 35 prosent. På tross av sterke krav fra opposisjonen, har myndighetene nektet å oppgi valg-

– Alarmerende dårlig valgprosess, sier CMI-forsker

DEMOKRATI

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Selve valgprosessen i Zambia var administrativt svært dårlig gjennomført. Det er alarmerende at valgprosessen i Zambia for tredje gang på rad er så dårlig, sier forsker ved Christian Michelsens Institutt (CMI), Lise Rakner.

På oppdrag fra NORAD og Den norske ambassaden i Zambia har CMI og Institute for Social Research ved Universitetet i Zambia sett nærmere på de tre flerpartivalgene Zambia har gjennomført og utarbeidet rapporten «Elections in Africa for Better or for Worse» om erfaringene med flerpartivalg i Afrika sør for Sahara.

– Dominans av ett parti er et gjennomgående trekk, og vi forklarer dette med direkte valg til presidentvervet og all den myndighet som ligger i det å være president. Selve valgordningen framhever dessuten denne type mekanismer, sier Rakner og peker på hvordan et valgsystem med flertallsvalg i enmannskretser bidrar til å favorisere

”

Giverlandene må justere forventningene til hva eksterne aktører kan gjøre.

Lise Rakner, forsker ved Christian Michelsens Institutt (CMI).

Se også portrett av Zambias nye president, side 3

Hundervis av zambiske kvinner blottet brystene under en demonstrasjon 8. januar i år, mens de ropte slagord mot landets nye president. FOTO: SCANPIX/REUTERS, SALIM HENRY

markante politikere med stor grad av personlig eller etnisk støtte.

Overdreven tro på bistand. Rapporten slår også fast at giverlandene

har hatt en overdreven tro på at bistand kan fremme demokratiseringsprosessene i et land.

– Giverlandene må justere forventningene til hva eksterne aktører

kan gjøre. Under valget i Zambia i desember i fjor var det for eksempel donorene som bekymret seg over hvordan dårlig administrering og komplisert valgregistrering førte til at mange ikke ble registrert som velgere. Mens donorer stadig tok opp dette, ble disse administrative problemene ikke nevnt av opposisjonen. Det ble derfor i alt for stor grad giverlandene som tok ansvar for selve valgprosessen, sier Rakner.

71 pst. for opposisjonen. Evalueringsrapporten fra CMI og Institute for Social Research ved Universitetet i Zambia påpeker også opposisjonens evne og vilje til å samle seg om én motkandidat for dermed å kunne bli en virkelig utfordrer til regjeringspartiet.

– 71 prosent av befolkningen stemte faktisk på opposisjonen, men ettersom den var splittet på ti kandidater bør valgresultatet kanskje ikke overraske noen, sier Lise Rakner.

resultatene fra de enkelte valgkretsene.

Vil ha offentlig høring. Ravalomanana forlanger nå at landets konstitusjonelle høyesterett skal holde en offentlig høring for å sammenholde de ulike resultatene fra lokalt og nasjonalt nivå. Ifølge valgreglene skal det arrangeres en annen valgomgang dersom ingen av kandidatene har fått over femti prosent av stemmene.

Gatene i Madagaskars hovedstad Antananarivo har vært preget av folkemasser på opptil 100.000 mennesker som roper slagord om at Ratsiraka må gå av og overgi makten til motkandidaten Marc Ravalomanana. Også det nasjonale kirkerådet har tatt klar stilling til fordel for Ravalomananas krav.

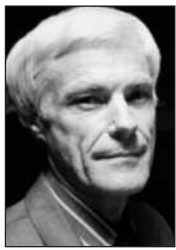
Støtteapparatet rakner. Mange frykter at opprøret på Madagaskar skal ende med vold. Siden høyesterett ikke har avgitt en kjennelse i tråd med opposisjonen og folkemassenes krav, kan det hele nå ende med generalstreik og fullt kaos, slik at til slutt landets hær blir satt inn (se egen artikkel, side 18). Spørsmålet er da hvilken lojalitet Ratsiraka har hos presidentgarden og landets øvrige militære styrker. Madagaskars forsvarsminister har allerede erklært at han sympatiserer med folkets krav, og mye tyder på at hele støtteapparatet til Ratsiraka nå rakner.

To ganger tidligere har befolkningen gitt presidenter sparken. Vinner folket fram også denne gangen, har de nok en gang demonstrert at de makt til selv å velge sine ledere.

Valget kan gi parlamentet muligheter

- Jeg ser lyst på Zambias framtid etter dette valgresultatet. For første gang gir det parlamentet mulighet til virkelig å arbeide, sier Chilese L. Mulenga fra Institute for Economic and Social Research ved University of Zambia. Sammen med CMI er han en av flere forskere som har sett nærmere på valgprosessen i Zambia, og som deltok under et seminar på CMI hvor rapporten og valget i Zambia ble diskutert.

Mulenga er kritisk til selve gjennomføringen av valget. Han

- Opposisjonen må være mer villig til å ta opp institusjonelle endringer, sier professor Peter Burnell.

FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

- To skritt fram og ett tilbake

• LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

- Sett under ett går demokratiseringsprosessene i Afrika riktig vei. Men det er en prosess preget av stadige tilbakeslag, slik at det hele tiden er viktig med internasjonalt press og støtte til interne pressgrupper, sier medieprofessor Helge Rønning.

Rønning, som spesielt følger medieutviklingen i Afrika, mener det er særlig viktig å få til et samspill mellom frie, uavhengige medier og et aktivt sivilt samfunn.

- Vi ser stadige framskritt. Selv under valget i Zambia i desember i

demokrati i Afrika

fjor, hvor alt tyder på at det var store uregelmessigheter, var det stor grad av pressefrihet. Og til tross for drapet på journalisten Carlos Cardoso i Mosambik har landet oppnådd økt grad av gjennomsiktighet i administrasjonen og en friere presse, sier Rønning.

Han understreker likevel at det er for langt mellom de ansvarlige og frie mediene, og mener at givere som Norge i større grad enn i dag

Medieprofessor Helge Rønning.

Tilhengere av regjeringpartiet feirer at Levy Mwanawasa ble tatt i ed som president.

FOTO: SVANPIX/AP, SALIM HENRY

mener at utgangspunktet for regjeringpartiet og opposisjonen til å drive valgkamp var svært ulikt, men tilbakeviser at det foregikk bevisst valgfusk.

Opposisjonen må stå samlet. Zambiakjenneren professor Peter Burnell ved det britiske University of Warwick, som ved fjorårets valg var i Zambia som valgobservatør, deler til en viss grad Mulengas tro på valgresultatet kan gi muligheter for parlamentet.

- Men mye avhenger av hvordan opposisjonen oppfører seg i parlamentet, det vil si om de velger å opprette sammen og danne en fruktbar opposisjon, eller om de velger å hoppe av, sier Burnell.

Han mener opposisjonens frykt for at regjeringpartiet ikke vil gi midler til de valgkretsene og kommunene hvor opposisjonen vant,

kan føre til at opposisjonsvinnerne skifter side til regjeringpartiet MMD.

Zambia-eksperten håper også at en sterk opposisjon skal klare å tvinge fram konstitusjonelle endringer, slik at presidenten får mindre makt og parlamentet mer.

Liten makt. Burnell viser til at det zambiske parlamentet i utgangspunktet har svært begrenset makt når det gjelder for eksempel økonomisk finansiering, ettersom over halvparten - og i noen år: hele - regjeringens budsjett blir bestemt av eksterne aktører.

- I så fall må de vise mer vilje til å ta opp omfattende institusjonelle endringer. For å få dette til, vil det dessuten være viktig å få til en mer slagkraftig og gravende presse slik at parlamentet og media kan spille på lag, sier Peter Burnell.

Chilese L.

Mulenga mener det faktisk at opposisjonen i Zambia fikk 71 prosent av stemmene vil tvinge presidenten til å inngå kompromisser i parlamentet.

FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

bør støtte private medieaktører.

- Den norske bistanden til mediene er for dårlig gjennomtenkt. Støtte til uavhengige medier innebærer også støtte til privat næring, men Norge har hittil vært for nølende til å støtte privat næringsvirksomhet, mener Rønning.

Han trekker videre fram hvordan kirken framstår som en svært viktig aktør i demokratiseringsprosessen. Både i Zambia og på Madagaskar har kirken gått sammen med befolkningen i protest mot valgresultatene.

MADAGASKAR

■ Ble uavhengig fra den franske kolonimakten i 1960. Didier Ratsiraka har sittet som president siden juni 1975, med unntak av noen få år på begynnelsen av 1990-tallet, før han overraskende ble gjenvalgt i 1996.

■ Anslagsvis 75 prosent av en befolkning på 16 millioner mennesker lever under fattigdomsgrensen og landet er, ifølge FN, verdens ellevte mest fattige land. Mye skyldes Ratsirakas mislykkede økonomiske politikk da han på 1970-tallet ville innføre den sosialistiske revolusjon og nasjonaliserte hele næringslivet. Økonomien brøt sammen, og befolkningen tvang Ratsiraka til å gå av i 1992.

■ I 2000 var den norske bistanden til Madagaskar på om lag 40 millioner kroner. Regjeringen har sagt at den vil foreta en nærmere vurdering av muligheten for å innlemme Madagaskar i gruppen av nye samarbeidsland.

ZAMBIA

■ Ble uavhengig fra den britiske kolonimakten i 1964. Etter et 27 år langt ettpartistyre overga Kenneth Kaunda i 1991 makten til Movement of Multiparty Democracy (MMD) og dets leder Frederick Chiluba. Landet gjennomførte flerpartivalg i 1991 og 1996.

■ Ifølge tall fra FNs utviklingsprogram, UNDP, er Zambia det eneste landet i verden hvor nivået for menneskelig utvikling var dårligere i 1997 enn i 1975. I 1998 levde 72,9 prosent av landets ti millioner innbyggere under fattigdomsgrensen og 57,9 prosent var ekstremt fattige. I løpet av hele 1990-tallet falt Zambias økonomi med sju prosent og gjennomsnittsinntekten per innbygger med 28 prosent - mye på grunn av krise i kopperindustrien.

■ Zambia er norsk hovedsamarbeidsland. I 2000 var den norske bistanden til Zambia på om lag 213 millioner kroner. Den norske regjeringen har påpekt at utviklingen i landet ikke har svart til forventningene og vil vurdere om Zambia skal fortsette å være hovedsamarbeidsland.

Norge vil styrke demokrati-støtten

• LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

Regjeringen arbeider med et eget opplegg for økt støtte til demokratiseringsprosesser, og vil se på hvordan man kan øke støtten til medier, partier og parlament.

- Disse innehar alle viktige «vaktbikkjefunksjoner», sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

Statsråden har tidligere kunngjort at hun vil følge nøye med på utviklingen i Zambia for å vurdere om landet fremdeles skal stå på lis-

ten over hovedsamarbeidsland.

- Valget i desember i fjor er et viktig innspill i denne debatten, sier Frafjord Johnson.

Hun mener EU har vært mer kritisk til valget enn mange andre givere.

- Selv om vi må bruke mer tid på å gjennomgå valget, mener vi det ikke er grunnlag for å slå fast at det ble jukset med valgresultatet. Etter vår mening forekom det uregelmessigheter, men ikke i overveiende

grad, sier utviklingsministeren.

Også når det gjelder Madagaskar har regjeringen sagt at de vil komme tilbake til formen på samarbeidet i forbindelse med utviklingspolitisk redegjørelse denne våren.

- Her er det mer snakk om hvordan vi skal ivareta de programmene vi har på Madagaskar, det vil si om disse skal fases ut slik den forrige regjeringen foreslo eller om landet skal være med på listen over samarbeidsland, sier Frafjord Johnson.

Etter vår mening forekom det uregelmessigheter, men ikke i overveiende grad.

Hilde Frafjord Johnson, utviklingsminister.

Frihetskamp i stekende sol

Norsk øyenvitne: Hundretusener fyller gatene i Antananarivo i protest mot valget

Stedlig representant i Det Norske Misjonsselskap (NMS) på Madagaskar, Rolf Ekenes, har fulgt opptøyene etter valget 16. desember 2001 på nært hold. Her er hans øyenvitneskildringer fra folkeopprøret i hovedstaden de siste ukene.

MADAGASKAR

11. januar 2002:

Presset øker stadig mot president Ratsiraka og hans regime. Demonstrasjonene på den såkalte 13. mai-plassen midt på avenyen i hovedstaden Antananarivo har nå pågått i en uke, og hver dag øker tallet på demonstranter. I går anslo man folkemassen til å være omkring 150 000 mennesker.

Hele avenyen er som et bølgende menneskehav med transparenter, sanger og en egen form for 'bølgen' – folk svinger i takt fram og tilbake med oppstrakte armer når kampsangene synges. Den var opprinnelig slageren som opposisjonsleder Marc Ravalomanana brukte under valgkampen, men har etter hvert blitt sangsymbolet for den kampen som nå utkjemper i gatene i hovedstaden og etter hvert også i provinshovedstedene.

Det som har skjedd de siste dagene er at soldatene ikke lenger prøver å hindre folkemassene i å demonstrere her i Antananarivo. Etter mandagens gateslag med mange skadde og sårede har soldatene trukket seg tilbake. En slik menneskemengde kan de ikke fordrive med køller, gass og granater, slik soldatene prøvde for fire dager siden.

Man skyter heller ikke inn i mengden av skolebarn, torgselgere, funksjonærer, katolske nonner, brødre og søstre, prester og pensjonister. Opprøret, som har som sitt fremste krav at høyesterett skal legge fram valgresultatet i alle detaljer og åpne for en offisiell sammenlikning av stemmene, har de siste dagene fått støtte fra stadig bredere hold.

I forgårs kom alle de store ambassadene på banen, med den amerikanske, franske, tyske, japanske og britiske samt EUs offisielle representant i spissen og støttet folkets krav.

22. januar 2002:

Stillingskrigen mellom de stridende politiske partene er nå mer intens ennnoensinne. Antananarivo er en kokende gryte – både fordi det har satt inn en hetebølge og fordi ryktene om hva som skjer bak kulissene nesten ikke kjenner noen grenser.

Trykket i opposisjonen øker stadig i styrke. Jeg var nede på avenyen i formiddag, og det gjør et veldig inntrykk å se et slikt folkehav som krever et ærlig valgoppgjør. Det er nesten ikke til å tro at en slik kjempesamling kan være så disiplinert. Det er ikke mange skyggefulle steder på avenyen, og under trærne langs sidene er det fullstendig pakket. Ute på gatene, på plenene på midten, oppe i stolpene – overalt står og sitter folk tett i tett i solsteiken og følger med på talene, appellene og sangen. Stadig nye grupper, bedrifter, sammenslutninger, skoler og organisasjoner erklærer sin støtte. Skolene legger om undervisningen til ettermiddagene, bedrifter gir arbeiderne fri i puljer slik at noen kan være med på demonstrasjonene.

Stedlig representant i Norsk Misjonsselskap Rolf Ekenes forteller hvordan folk på Madagaskar i ukevis har fylt gatene i protest mot valgresultatet 16. desember i fjor.

FOTO: SCANPIX/EPA, ALEXANDER JOE

Opposisjonsleder Marc Ravalomanana har proklamert generalstreik over hele Madagaskar fra og med 28. januar.

Det hele begynner og slutter med en kort, men sterk gudstjeneste med skikkelig trøkk. Hundre tusen mennesker deltar på andakt i gata. Det hele er en så sterk demonstrasjon av tro, beslutsomhet, folkelig samhold og håp om forandring at det nesten går kaldt nedover ryggen på meg midt i varmen.

Hvem kan stå imot en slik lavine av mennesker som har en troverdig sak å kjempe for? Enn si – hvem er det som kan tenke seg å skyte inn i en slik levende mur? Jeg har vanskelig for å forstå noe annet enn at kampen er tapt for Ratsiraka.

Men det er på den annen side veldig farlig å undervurdere ham. Han har mange lojale støttespillere som er villige til å kjempe sammen med ham til siste skanse fordi de har alt å miste om han blir borte. Han har helt sikkert lojale offiserer og regjeringsstyrker og en presidentgarde som har det utstyret til å ivareta presidentens interesser og utføre hans ordre.

Ratsiraka har ikke minst tilgang til alt det materiell og økonomi han trenger for sine operasjoner. Men hvor mange blant de væpnede styrkene er det som er lojale mot presidenten? Hvem har lyst til å være med på et tapende lag – i en båt som holder på å synke? Folk skifter fort side nå.

– Bare noen få dager til nå! roper Ravalomanana og vinker ut over fol-

demokrati i Afrika

kehavet på avenyen.

Til hva? Til landet får en yoghurtbrygger som president? Eller til noen setter en jernklemme på alt som er av liv og røster?

26. januar 2002:

Opposisjonsleder Marc Ravalomanana har proklamert generalstreik over hele Madagaskar fra og med 28. januar. Dette er svaret opposisjonen gir på høyesteretts erklæring om at ingen av kandidatene fikk over femti prosent av stemmene i første valg-omgang, slik at det dermed blir en annen valgomgang. I sin tale fortalte Ravalomanana at han hadde konferert med de fire kirkelederne i Det kristne råd før de vedtok å gå til dette skrittet. Kirkelederne er like oppgitt som opposisjonen over myndighetenes steile holdning, og gir sin støtte til den fortsatte kampen som nå altså innebærer generalstreik.

”

Hvem er det som kan tenke seg å skyte inn i en slik levende mur av mennesker?

Rolf Ekenes, stedlig representant i Antananarivo for Det Norske Misjonsselskap.

– Folket ønsker regimeskifte

• LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

– Det virker nå som om vinden blåser opposisjonsleder Marc Ravalomananas vei og at president Didier Ratsirakas dager er talte, sier generalsekretær i Norsk Misjons Bistandsnemnd, Øyvind Dahl.

Dahl, som også er professor ved Misjonshøgskolen og har bodd og arbeidet mange år på Madagaskar, følger spent med på utviklingen i landet.

Han mener kunngjøringen fra høyesterett som gir opposisjonsleder Ravalomanana mindre enn femti prosent av stemmene, vil føre til et massivt folkeopprør.

– Høyesterett hadde valget om å gå imot landets innenriksdepartement, og dermed president Ratsiraka, eller å gå imot sitt eget folk, sier Dahl.

Dersom folket til slutt når fram slik at den populære borgermeste-

Kirken oppfordrer til at alt opposisjonen iverksetter av streiker og demonstrasjoner må foregå uten vold.

Siktemålet med generalstreiken er ifølge Ravalomananasiden at det blir en administrativ blokkade som lammer alle vesentlige funksjoner slik at myndighetene ikke lenger kan styre normalt. Det er grunn til å tro at i tillegg til departementskontorene og den statlige og kommunale administrasjon vil også trafikksektoren ganske snart bli berørt fordi det ikke kjøres ut drivstoff. Dette var mønsteret under generalstreiken i 1991. Trolig vil ikke livsviktige funksjoner og telesambandet bli berørt, men det er ikke gitt noen ytterligere informasjon om dette.

Myndighetene vil ikke kunne leve lenge med en slik situasjon. To av generalene som er lojale mot Ratsiraka skal allerede ha bedt om å få frie hender til å gjenopprette ro og orden. Situasjonen for landet er alvorlig. Det er vanskelig å se at det finnes noen diplomatisk og fredelig utvei på krisen.

ren i landets hovedstad Antananarivo vinner valget, tror Øyvind Dahl at landet kan ha fått en president som kan innebære en vending for Madagaskar.

– Ravalomanana tar vist handlekraft ved å ta tak i korrupsjonsproblemet, sette i gang byutvikling i hovedstaden og rydde opp i blant annet renovasjonssystemet. Han er derfor en mann som kan bidra til å skape tillit hos Verdensbanken og Det Internasjonale pengefondet (IMF), tror Dahl.

Ravalomanana er i dag en viktig forretningsmann. Han begynte med å foredle melkeprodukter i Antsirabe-regionen, støttet av blant annet norsk misjon og NORAD. I dag har han utviklet en næringsmiddelindustri gjennom firmaet TIKO, som er blitt et landsomfattende konsern.

Mugabe rustet opp til valgkamp

Strammer grepet ytterligere overfor opposisjon og media

HARARE (b-a): Folket og opposisjonspartiet i Zimbabwe står overfor den vanskelige oppgaven å stoppe president Robert Mugabes 21 år lange håndfaste grep om makten. Det avgjørende presidentvalget er fastsatt til 9. og 10. mars i år. Nå møter Mugabe motstand også i eget parti.

ZIMBABWE

• I ZIMBABWE:

NINA MONSEN OG ALFONCE MBIZWO

Opposisjonspartiet Movement for Democratic Change (MDC) sin talsmann, Learnmore Jongwe, sier at regjeringspartiet Zanu-PF prøver å gjøre det umulig for partiet hans å drive valgkamp.

– Jeg tror ikke Zanu-PF vil tillate oss å drive fredelig valgkamp. Seks av våre medlemmer er allerede drept, men politiet påstår at de har dødd av malaria. Vi kan ikke forvente politibeskyttelse i denne saken, sier Jongwe, som er sikker på at dødsfallene er et resultat av politisk vold.

Regjeringen har allerede utlevert våpen til en gruppe krigsveteraner i forbindelse med Mugabes valgkamp.

Øverstkommanderende for Zimbabwes militære styrker, general Vitalis Zvinavashe, og senioroffiserer i hæren, politiet og luftstyrkene for-

demokrati i Afrika

”

Jeg tror ikke Zanu-PF vil tillate oss å drive fredelig valgkamp. Seks av våre medlemmer er allerede drept, men politiet påstår at de har dødd av malaria.

Learnmore Jongwe, MDCs talsmann.

talte på en pressekonferanse 9. januar 2002 at de ikke kom til å anerkjenne en president som ikke selv har deltatt i frigjøringskrigen. Uttalelsen er direkte rettet mot presidentkandidat Morgan Tsvangirai, lederen til opposisjonspartiet MDC, som ikke deltok i frigjøringskrigen i 1980.

Mange mener at militærmaktens lojalitet mer eller mindre er kjøpt og betalt av Mugabe. I oktober 2001 forlenget han kontraktene til alle militære ledere som hadde avsluttet tjenesten for mer enn tre år siden. Politiet og militæret fikk samtidig en lønnsøkning på 155 prosent.

MDC og lederen Tsvangirai kommer til å gi Mugabe den største utfordringen siden uavhengigheten i 1980. Opposisjonspartiet skremte først Zanu-PF i parlamentsvalget i 2000, da de fikk 57 seter mot Zanu-PFs 62. Det skjedde etter en voldelig valgkamp som krevde 31 menneskeliv, flest opposisjonstilhengere.

Motstand mot informasjonslov. Robert Mugabes forslag om ny informasjonslov, hvor han ønsker å gjøre det forbudt for journalister å kritisere presidenten og å referere fra regjeringssaker, møter motstand fra alle hold – også fra hans eget parti Zanu-PF.

– Forslaget strider mot grunnlo-

Forslaget om ny informasjonslov, som skulle øke Mugabes sjanser for å bli gjenvalgt, blir møtt med fordømmelse både innad i Zimbabwe og fra det internasjonale samfunnet. Loven er ennå ikke godkjent i parlamentet.

FOTO: TSVANGIRAYI MUKWAZHI

ven, fastslår lederen for parlamentets lovkomité Eddison Zvogbo fra Zanu-PF.

Mugabes forslag til ny informasjonslov har allerede gjennomgått 37 endringer, men både presse, politikere og lovkyndige mener fortsatt at den er både ulovlig og uakseptabel. Det nye forslaget gjør det mulig for utenlandske mediebedrifter å ha kontor i Zimbabwe. Utenlandske journalister får kun akkreditering for å dekke konkrete hendelser i kor-

tere perioder. Ingen nyhetsbyråer vil kunne motta økonomisk støtte utenfra, noe som vil bremse produksjonen av Zimbabwes eneste uavhengige dagsavis, The Daily News.

– De såkalte endringene er kosmetiske. Loven er fortsatt for streng og et forsøk på å begrense media, sa Abel Mutsakani, leder for Foreningen for uavhengige journalister i Zimbabwe under en demonstrasjon mot loven 19. januar i år.

Truet med sanksjoner. The Public Order and Security Bill ble vedtatt i parlamentet 10. januar i år, etter en rekordlang diskusjon på 17 timer. Ifølge den nye sikkerhetsloven er det blant annet forbudt å gå rundt uten identifikasjonspapirer, og å komme med uttalelser som kan svarte presidenten eller regjeringen.

EU har lenge truet med sanksjoner mot Zimbabwe, og har gitt regjeringen en tidsfrist for å tillate pressefrihet. Det at lovforslaget ble utsett og revidert, kan ses på som en stille kapitulasjon overfor EUs krav. USA truet også med sanksjoner hvis loven ble godkjent i sin opprinnelige utgave.

Det gjenstår å se om det reviderte lovforslaget går gjennom. Da forslaget om å endre grunnloven kom opp i 2000, fikk folket selv bestemme og stemte det ned i en folkeavstemning.

Alfonce Mbizwo er journalist i The Chronicle og er med i journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon. Nina Monsen er journalist i Sørvis, og basert i Harare.

Mange ideer, men få kroner preger Cuba-samarbeid

HAVANA (b-a): Daglig leder av Norges nye ambassade i Havana, chargé d'affaires Johan Vibe, kan vise til spennende pilotprosjekter for norsk bistand i Cuba. Men mer penger til det beskjedne bistandssamarbeidet kan han foreløpig ikke love.

CUBA

• I CUBA:

GUNNAR ZACHRISEN

Verken Arbeiderparti- eller sentrum/Høyre-regjeringen har fore slått å putte mer penger i potten for Cuba. Dette til tross for ny ambassade, en intern utredning om det bilaterale forholdet til Cuba, flere UD- og NORAD-besøk og eks-Ap-statssekretær Raymond Johansens sterke utspill om det store potensialet for norsk-cubansk bistand (se Bistandsaktuelt 10/2000 eller www.bistandsaktuelt.com).

– Det er foreløpig ingen ting som tyder på at nivået vil endres vesentlig i forhold til hva det ligger på i dag. Det er imidlertid en åpning for å bruke av regionbevilgningene for Mellom-Amerika, sier Vibe.

I Bondevik-regjeringens tilleggsproposisjon heter det at man «vil vurdere konkrete tiltak for å støtte reformprosesser i land som Cuba og Colombia».

Posisjonering. Vibe fremhever to forhold – langsiktig posisjonering av norske økonomiske interesser og ønsket om å bidra til å integrere Cuba i verdenssamfunnet – som hovedforklaring på etableringen av en

Fiskeriforvaltning, petroleumssektoren og miljøvern er områder hvor Norge har en del å bidra med, utfra egen kompetanse og bistandserfaringer i andre utviklingsland, sier charges d'affaires Johan Vibe.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

norsk ambassade i Havana.

– Cuba er i en spesiell økonomisk og politisk situasjon på grunn av embargoen fra sin store nabo i nord. Hvis det etter hvert kommer endringer i dette forholdet – ved at det åpnes opp for en større grad av markedsøkonomi, vil det være nyttig for Norge å være etablert i landet. Cuba ligger strategisk plassert i Karibien, ikke minst i forhold til norske skipsfartsinteresser, sier Vibe.

Han tror også at det er viktig for reformtempoet og utviklingen internt i Cuba at man bidrar til at

landet blir mer integrert i verdenssamfunnet.

Olje, fisk og miljø. – Dessuten kan både de og vi ha nytte av et samarbeid på enkeltområder. Fiskeriforvaltning, petroleumssektoren og miljøvern er områder hvor Norge har en del å bidra med, utfra egen kompetanse og bistandserfaringer i andre utviklingsland, sier Vibe.

Han sier også at det er interesse fra norsk side for å se på muligheter for trepartssamarbeid med cubanerne innenfor bistandsområder der

Cuba har særlig kompetanse, eksempelvis innenfor helseprogrammer i den tredje verden.

Pilotprosjekter. Norges chargé d'affaires forteller at man håper å få igang to pilotprosjekter på miljøområdet i Cuba. FN's utviklingsprogram UNDP er samarbeidspartner på det ene prosjektet, der det skal igangsettes et pilotprosjekt med sikte på å utvinne bioenergi fra sukkerrøravfall. Det andre pilotprosjektet er i regi av Norges Landbrukshøgskole på Ås, der man vil utarbeide et program for å resirkulere avfall fra husholdningene. Erfaringene kan også bli nyttige for arbeidet med bioenergi i Norge.

Et mer kontroversielt område er menneskerettigheter, der Norge har tatt initiativ til en tosidig dialog med cubanerne. Foreløpig har det vært avholdt møter i to runder, en i Havana og en i Oslo. I tillegg til Utenriksdepartementet har også representanter for norske organisasjoner og universitetsfolk deltatt. På cubansk side har det vært deltakelse fra både Utenriksdepartementet og et internasjonalt institutt.

FAKTA:

■ Norsk Folkehjelps bistandsprogram har vært norsk bistands hovedsatsing i Cuba. Prosjektene har hatt et volum på cirka 6 millioner kroner.

■ Totalvolumet for norsk bistand har ligget på 8-9 millioner kroner per år, og har ikke økt etter at ambassaden ble etablert.

2,2 millioner på flukt i Colombia

Desperate internflyktninger okkuperer parker og bygninger

BOGOTÁ/BUCARAMANGA (b-a): Colombias nær 40 år gamle borgerkrig har etterlatt seg et av de største flyktningproblemen på den vestlige halvkule. 2,2 millioner mennesker er på flukt av en befolkning på 43 millioner. De mest desperate har okkupert Røde Kors.

opp med svart jordbruksplast som gir skygge for sola og ly for regnet. I snart to uker har 300 mennesker okkupert en park. De er internt fordrevne - og krever rett til mat, hus, helse og utdanning.

Det yrer av liv i parken når okkupantene kobler seg opp til en vannledning og lager et bad. Toalettet er hullet etter et kumløkk på fortauet, med et telt rundt. Busser, biler, drosjer og mopeder suser forbi. Eksosen blander seg med barnegråt, latter og dagligdags prat. Den lokale fagforeningen stiller med musikk for å løse opp stemningen, pinsevernene med saks og speil for å pynte den.

Vitner til overgrep. Okkupantene kommer fra alle kanter av landet. Med en liten bag, en pose, med det de gikk og sto i da det ble «for hett» på hjemsplassen. Igjen står husene, ofte hele spøkelsesbyer. Historiene om menneskets grusomheter er mange, og Claudia kjenner flere av dem.

- De tvang oss til å se på at de drepte en gravid kvinne. De stakk henne med kniv i magen. De stakk her og her og her...

Fingeren peker over hele magen.

40.000 tapte liv. Bare de ti siste årene har den skitne krigen i Colombia tatt 40.000 liv. Hvert år skjer minst 300 forsvinninger og 3000 kidnappinger. Først og fremst rammes de sivile. En dag kan morgenset legge seg fredelig over en landsby. En annen dag bringer lyset mennesker med våpen og navnelister.

Paramilitære står for 80 prosent

Matforsyningene kommer som hjelp fra byens befolkning. Ris, yuca, stekte bananer og kylling er vanlig mat.

COLOMBIA

• I COLOMBIA:

TONE FOSS ASPEVOLL (TEKST) OG RUNE ERAKER (FOTO),

Nord i Bogotá, Colombias hovedstad, hvor gatene er rolige og rene, ligger Hard Rock Café og byens mest eksklusive kjøpesenter. Ved inngangen til senteret står et par tigende unger. De hører hjemme i den okkuperte Røde Kors-bygningen tvers over gata.

Utenfor bygningen står en punktert ambulans. Vinduene med klær og tepper roter til det ellers så ryddige nabolaget, mens Hamilton Hotel med sine delikate, grønne markiser forsøker å holde oppe strøkets standard.

540 familier inntok bygningen for to år siden. Familier på flukt fra krigen i sitt eget land som desperat trengte et tak over hodet. Okkuperte de Røde Kors, var faren for å bli skutt på mindre enn ved okkupasjon av de aller fleste andre bygninger. Etter to måneder trakk Røde Kors seg ut, men organisasjonen betaler fortsatt strøm og vann for okkupantene.

Bare enker og barn.

Første dør til høyre i tredje etasje: Her bor det tre små familier, ti mennesker, på et boareal som tidligere huset nitti beboere. Til sammen er 20 voksne og 200 barn fortsatt igjen i bygningen. Stadig flytter noen ut herfra, og inn til venner og familie, mens andre har takka ja til statens tilbud om støtte til et halvt års husleie.

- Her er alle enslige mødre, forteller de da jeg spør hvem som bor på dette rommet. Mennene ble maskrert før enkene og ungene ble skremt på flukt - bort fra sine hjemsteder.

Lukt av stekt kjøtt brer seg ut over rommet. Den eldste av kvinnene steker noe kjøtt hun har fått i en slakterbutikk like ved. Dagene går med til å tigge på gata, og i butikene. Noen av de voksne er heldige og får dagarbeid, gjerne som hushjelper. Slikt arbeid dukker ikke opp av seg selv, men krever gode referanser. Mennesker som flykter fra noe, representerer en fare, en fare de færreste vil ha i hus.

Okkuperer en park. Det er lørdag formiddag i en park i Bucaramanga, lenger nord i landet. 20 telt er slått

En gutt har fått seg en ekstra lekekamerat. For de 200 barna som okkuperer Røde Kors er lekeplassen en 15 kvadratmeter stor bit av et fortau.

av alle brudd på menneskerettigheter i Colombia, ifølge en rapport fra Human Rights Watch. Hæren står for om lag fem prosent, og geriljaen resten.

Manglende helsetilbud. Røyken fra bålet ligger over parken, grytene holdes varme for «panela», fattigmannskaffe, i et av verdens fremste kaffeeksporterende land. Okkupantene har nettopp inntatt lunsj når ei av jentene lener seg mot sidemannen mens de står og snakker. Så segner hun om. De andre griper tak i henne, og løfter henne inn under plastduken. Med bekymret mine holder de henne fast, mens krampene tar tak i bena hennes, knytter seg gjennom magen, opp til hodet, og om igjen. Hun har hatt slike epileptiske anfall tre ganger i løpet av de fjorten dagene de har campet sammen.

”

Her er alle enslige mødre.

Internflyktningene forteller om omfattende drap på menn i stridsdyktig alder.

80 mennesker venter på å få registrert seg som «internt fordrevne». Det gir tilgang til utdanning, helsetjenester og offentlig støtte for et halvår.

Internt fordrevne har ikke tilgang til offentlig helsevesen hvis de ikke reiser tilbake til hjemsplassen sin, hvor det ikke alltid er trygt. Melder de flytting, får myndighetene vite hvor de er, og sjansen svekkes for at en av gruppene som drev dem på flukt ikke leter dem opp igjen.

I kø for å få bevis. Tilbake i Bogotá er den kjølige nattelufta fra Sør-Amerikas Andesfjell i ferd med å slippe taket i køen av menneskene. I dag er de bare 80 som venter, som håper, på at det blir deres tur i dag. Deres tur til å få dokumentet de trenger for å bevise at de er internt fordrevet, og at de har rett på medisinsk hjelp eller skolegang til ungene sine. Hovedstaden er ofte det siste stedet folk kommer til etter å ha flyktet både fire og fem ganger. Her kan de søke flukt i storbyens anony-

mitet. Ved å komme hit og registrere seg, utsetter de seg for en viss fare. Her får myndighetene vite hvor de er, og ingen vet hvor den informasjonen vandrer videre.

En far løfter sønnen sin opp på armen. For fjerde dag på rad kommer han hit, før han til slutt får en kølapp, og slipper inn. Blikket hans fylles med en glede som når som helst kan eksplodere i tårer. Tre av kvinnene er ikke like lykkelige. I ettida i natt stilte de seg i køen på ny, for femte dag på rad. Heller ikke i dag ble det deres tur. De trekker jakkene litt tettere om seg, og forbereder seg på å komme tilbake dagen etter.

Tone Foss Aspevoll er journalist i Klassekampen. Rune Eraker er norsk frilansfotograf med spesiell interesse for den tredje verden. De to besøkte Colombia i desember 2001.

Spennende nedtelling for FARCs soldater

SAN VINCENTE DEL CAUGAN (b-a): Etter to nervepirrende uker med brudd i fredssamtalene kom partene i Colombia sammen igjen 20. januar. Fristen for en våpenhvile er nå utsatt til 7. april.

• I COLOMBIA:
TONE FOSS ASPEVOLL (TEKST) OG
RUNE ERAKER (FOTO)

På et sted hvor Amazonas' trekroner tar av for den tropiske sola lader soldatene i Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia sine geværer, mens de skeptisk venter på resultater av fredssamtalene. For tre år siden overlot Colombias regjering et område på størrelse med Sveits sør i Colombia til nettopp denne geriljaorganisasjonen. Opprettelsen av den demilitariserte sonen i 1998 var et ledd i fredsprosessen.

I siste liten. Den tre år gamle fredsprosessen i Colombia var nær ved å bryte sammen den 20. januar i år, men i siste liten ble partene enige om å fortsette forhandlingene.

Spenningen er imidlertid ikke over. Forhandlingene har fått en ny frist. Kommer ikke partene fram til en våpenhvile innen 7. april, krever regjeringen at FARC forlater sonen i løpet av tre dager. Skjer ikke det, er det igjen fare for at år 2002 kan bli et usedvanlig blodig år for Colombia.

Borgerkrigen i landet har vart i nær førti år. Andres Pastrana er den eneste av landets presidenter som har møtt geriljaen for fredssamtaler. Til våren er det presidentvalg, mens sittende president Pastrana avslutter sin periode til høsten. Ingen av de mest populære presidentkandidatene lover å fortsette prosessen.

Fem pst. eier 90 pst. FARC er Colombias, og en av verdens, største geriljagrupper med sine 18.000 soldater. Hovedpunktene i forhandlingene fra regjeringens side har vært å få til en våpenhvile. For FARC har det vært viktig å få regjeringen til å ta opp kampen mot de paramilitære styrkene, og å gjennomføre sosiale reformer – som en jordreform. I dag eier om lag fem prosent av befolkningen 90 prosent av landet.

Brudd i fredsprosessen, og opphevelsen av den demilitariserte sonen vil føre til opptrapping av krigen.

– Hvis sonen opphører, er fredsprosessen over. Vi vil da fortsette krigen, og kommer til å dra opp i fjellene. De som taper på dette blir folket. Vi kommer til å søke til byene, for å ta kontroll over dem, sier Raul Reyes, nestkommanderende i FARC.

Kjæresten i krig. Da vi besøker området viser kalenderen desember, og geriljaen er fortsatt stasjonert i den demilitariserte sonen, en times kjøring fra San Vicente, senteret i det 42.000 km² store området.

Et kjærestepar hviler siesta. Hun har nettopp lest ferdig en artikkel om Osama bin Laden, og sendt bladet videre til kjæresten. Selv tar hun leppestift sin i nærmere øyesyn mens hun hviler ut i de hete ettermiddagstimene, vel vitende om at de står høyt på USAs liste over verdens terrorister. De to er soldater i FARC. Klokka er ett. Paret har vært oppe siden fem om morgenen, da de

De kvinnelige effektene hører med når Kerly skal på jobb. Ørepynt, sminke og dameundertøy er like vanlig i leiren som maskingevær og granater.

hadde sin første treningsrunde denne dagen.

En plutselig flydur tiltrekker seg all oppmerksomhet. De væpnede FARC-soldatene stanser opp og vender nesa i været. De ser det ikke, men hører godt det lille flyet som nærmer seg leiren, lavt over trekronene. Et selvsikkert «klarar ikke ta oss»-flir brer seg over ansiktene deres når de peker opp i lufta.

Leir for 30 kvinner og menn. Etter 11. september skjerpet de colombianske myndighetene sin kontroll over FARC. 7. oktober innførte regjeringen restriksjoner i sonen, og FARC anså allerede da samtalene som brutt. Regjeringen startet med sine daglige flygninger med etterretningsfly over sonen, og lar ikke lenger utlendinger reise inn og ut av området uten regjeringens godkjenning.

Spredt mellom de tettvokste trærne som sjelden slipper inn solstråler ligger skjulestedet til om lag tretti kvinner og menn. Rundt hele leiren går skyttergravene. Foreløpig fungerer de kun som drenering av den tidvis svært regnfulle, og foreløpige fredfulle, skogbunnen.

«Alltid terrorister.» Nestkommanderende og talsperson for FARC Raúl Reyes har hengt av seg uniformen, og stiller med uflidd skjegg, iført en hvit t-skjorte. Han er ikke bekymret over at USA og deres allierte ser på FARC som noen av verdens fremste terrorister.

– De har alltid kalt oss terrorister, vi kan ikke bekymre oss over det. Det er blitt en ny situasjon etter 11. september, men for hvem? USA er i en økonomisk krise, og nå må de omorganisere seg. Noen støtter USA av solidaritet, andre av frykt, men støtten vil gi seg, spår Reyes.

Han mener dette kan bli den 3. verdenskrig, og legger vekt på at USA nå innser at de har mange fiender, og at de er sårbare.

Nybadet Kerly. Kerly er nybadet. Iført kun bukser, bh og ei uniformslue over det våte håret, henger hun et gevær over skuldra. 30 prosent av FARCs soldater er kvinner, og de lever sammen med sine mannlige kamerater. En av dem tørker av seg vannet fra det felles bassenget, hvor både klær og kropp blir rene. Våpne-

Et kjærestepar i geriljaen holder siesta mens verden leter etter terrorister. Jakten på Osama bin Laden har ført til skjerpede tiltak mot FARC.

– Stadig mer spent stemning

– Stemningen i landet er blitt stadig mer spent det siste halve året, sier stedlig representant for Flyktningrådet i Colombia, Eigil Kvernmo.

Han frykter at en intensivering av konflikten først og fremst vil ramme de sivile.

Flyktningerådet er tungt inne i Colombia, hvor de har flere prosjekter for internt fordrevne, blant annet i provinsen Urabá, ved grensa til Panama. Her har bistandsorganisasjonen bistått internt fordrevne som har ønsket å returnere til hjemplassen sin.

NORGE I COLOMBIA

■ Norge er ett av vennelandene til Colombia, som legger til rette for fredsprosessen i landet.

Fram til nyttår var Jan Egeland (som er blitt ny generalsekretær i Norges Røde Kors) FNs spesialutsending i landet. Han er nå erstattet med James Lemoyne fra USA.

■ Colombia mottok i fjor 51 millioner kroner i bistand fra Norge.

■ På grunn av den økte norske aktiviteten i landet oppretta Norge i fjor en ambassade i Colombias hovedstad, Bogotá.

FARC er som en liten regjering, en liten stat som kjemper for å regjere over Colombia, og er ikke avhengige av utenforstående.

Raúl Reyes, nestkommanderende og talsperson for FARC.

ne er aldri langt unna.

FARC er ikke bare en av verdens største geriljagrupper, men også en av verdens rikeste. Våpnene, som bærer inskripsjonen «Made in the USA», er større og blankere enn mange andre geriljaers våpen, uniformene sitter som de skal, og det mangler verken biler eller satellittsendere for pc.

Colombia er en av verdens største produsenter av kokain, som selges i Europa og USA. Narko-trafikken finansierer alle parter i borgerkrigen, inkludert geriljaen. På grunn av denne produksjonen skaffer landet seg oppmerksomhet fra USA, og deres krig mot narkotika, «war on drugs». I år 2000 vedtok senatet å bidra med 1,3 milliarder dollar i militær støtte til landets regjering. Daglig sprøyter USA-produserte militærhelikoptre Colombias kokamarker for å rive opp vestens narkotikaproblem med rota, og for å stanse krigens inntektskilde.

– FARC har en stor kapital, og et eget liv. FARC er som en liten regjering, en liten stat som kjemper for å regjere over Colombia, og er ikke avhengige av utenforstående. FARC vil være en del av en regjering hvor ulike interesser deltar. Hvis internasjonale selskaper vil fortsette å operere i Colombia, skal ikke vi nekte dem det. De må regne med å betale skatt, og gi en trygghet for arbeiderne, og muligheter til å delta i fagforeninger. Vi vil ha en ny regjering, en velferdsstat og et demokrati. Slik det er nå, er det bare demokratisk for stor-kapitalistene, mener Reyes.

Fredsprosess for de rike

AV BEATE THORESEN, DAVID BERGAN OG PER RANESTAD

GUATEMALA

Når fredsprosesser ikke leder til reformer, rettferdiggjør de urett i stedet for å bidra til demokratisering. Viktige deler av fredsavtalene fra 1996 i Guatemala følges ikke opp. Dette legitimerer den sosiale urettferdigheten som ble forsterket av det USA-regisserte militærkuppet i 1954.

Både kuppet og fredsforhandlingene førte år etter ble styrt utenfra og over hodene på det fattige flertallet. Fredsavtalene er svake på sosiale reformer, og få reformer er gjennomført. Overklassen har beholdt sine privilegier, og det internasjonale samfunnet betaler sosiale tiltak gjennom bistand. Det er derfor viktig å revidere strategien før det internasjonale givermøtet med Guatemala i februar 2002.

Norge holder ofte fram fredsprosessen i Guatemala som en av suksesshistoriene i norsk fredsarbeid. Bakgrunnen for slutten på denne «siste» krigen i regionen ble imidlertid lagt under den mellomamerikanske fredsprosessen, som daværende president Oscar Arias i Costa Rica fikk Fredsprisen for i 1987. Norske aktører kom først inn i prosessen i forkant av fredsforhandlingene i Oslo i 1990, og spilte etter hvert en rolle gjennom å påvirke og legge til rette for forhandlinger i noen kritiske faser.

Fredsforhandlingene skulle finne løsninger på to store utfordringer: Oppgjør med overgrepene under borgerkrigen, og strukturelle endringer for en jevnere ressursfordeling med bedre sosiale tjenester for befolkningen. For å oppnå dette, måtte man styrke demokratiske institusjoner og fremme folkelig deltagelse. Underliggende var behovet for å få slutt på den samfunnsmessige utestengningen av Maya-indianerne, som utgjør flertallet i befolkningen.

Guatemala er det eneste landet i Latin-Amerika som ikke har gjennomført noen jordreform. Litt over to prosent av jordeierne disponerer hele to tredjedeler av den dyrkbare jorda. Sammen med Sør-Afrika og Brasil har Guatemala blant verdens største inntektsforskjeller. Paradoksalt nok har Guatemala verdens største tetthet av private helikoptre per innbygger, samtidig som analfabetismen er blant kontinentets høyeste.

Skattetrykket er latterlig lavt. Statens inntekter er fortsatt mindre enn ti prosent av bruttonasjonalprodukt. Skatteprofilen er også usosial ved at indirekte skatter utgjør nær 85 prosent. Mens Det Internasjonale Pengefondet og Verdensbankens resept vanligvis er å redusere statens rolle, får Guatemala beskjed om å styrke staten. Næringslivet ser på staten som en garantist for sine privilegier. Derfor har ikke staten fremmet utvikling og heller ikke sikret en jevnere ressursfordeling. Tidligere i år forsøkte regjeringen å styrke kontrollen med et skattesnyteri anslått til hele 40 prosent, og samtidig økte de momsene fra ti til 12 prosent. Da reagerte næringslivet med å klage til utlandet. De rike i Guatemala har mer karakter av en privilegert føydal overklasse enn av et progressivt borgerskap.

Militæret er ikke åpent med i politikken, men deres innflytelse er åpenbar. Den militære institusjonen *Estado Mayor Presidencial* sitter med tett kontroll

Freden i Guatemala har gjort lite med landets grunnleggende problemer. Kløften mellom fattige og rike har økt, og det store flertallet er fortsatt uten innflytelse.

FOTO:SCANPIX/JAIME PUEBLA, AP

over presidentens daglige gjøremål og sivil etterretning. Denne institusjonen er ennå ikke oppløst, slik fredsavtalene forutsatte. Videre la avtalene opp til reduksjon av forsvarsbudsjettet og økning av sosialbudsjettene. Forsvaret har imidlertid brukt mer enn budsjettet i år. I tillegg foreslo regjeringen en rekordøkning av militærbudsjettet for 2002. Samtidig ble sosiale tiltak redusert i forhold til årets budsjett. Skolefrokosten ble avvirket, jordkjøp til småbønderne redusert og kommunene har hittil fått mindre overføringer enn forutsatt.

Under krigen etablerte de militære et lokalt kontrollapparat, sivilpatroljene, som innrullerte nesten ti prosent av befolkningen. Noen patruljer var ansvarlige for overgrep mot sivile. Nå er disse patruljene offisielt nedlagt, men flere medlemmer har fortsatt stor makt i mange kommuner. De representerer en militær og antidemokratisk kultur. Disse ble også styrket i 1999 med valgseieren til den gamle diktatoren, Rios Montt og hans parti, FRG, Frente Republicano Guatemalteco.

Nylig kunne historikeren Matilde González dokumentere dette. Da ble huset hennes ransaket, forskningsmaterialet stjålet og hun måtte gå i dekning etter at hun ble truet på livet. Et av hennes intervjuobjekter taler for mange når hun sier: «Her er det veldig trist, vi føler ikke frihet til å snakke, men bare frihet til å holde ut.» Rapporten fra blant annet FN og USA påpeker at menneskerettighetssituasjonen er forverret det siste året.

Med en samfunnsstruktur som har overlevd helt fra kolonitiden er det ikke rart at apati og resignasjon er utbredt. «Lua i hånda»-mentalitet overfor sjefer er vanlig – både i politikk, arbeids- og organisasjonsliv. De eneste årene med sosial reformpolitikk, under den såkalte «revolusjonen» i 1944–1954, truet de amerikanske og overklassens økonomiske interesser. Denne reformpolitikken tok en brå slutt med militærkuppet i 1954. Jordreformen ble stoppet og reversert, og loven mot tvangsarbeid ble opphevet av det som er kalt «frigjøringen fra kommunismen».

kronikk

Førti år etter kuppet ble regjeringen og de militære presset til å forhandle og undertegne fredsavtalen med geriljaen. Overklassen så seg tjent med en fredsavtale som innebar at utlandet ville stille med bistandsmidler til sosiale tiltak. Slik kunne en unngå økt beskatning og samtidig minske faren for sosialt opprør. Geriljaen tapte krigen militært, men de ble anerkjent som politisk aktør av det internasjonale samfunnet.

Fredsavtalene svarte ikke på Guatemalas mange utfordringer, men var et skritt i riktig retning. Det internasjonale samfunnet støttet ønsket om reformer, men presset også den tidligere geriljaen til måtehold i forhandlingene – spesielt i forhold til avtalenes sosiale profil.

Kirkens og FNs sannhetskommisjoner har lagt fram rapporter om folkemord og brudd på menneskerettigheter, men et rettsoppgjør lar vente på seg. Fredsprosessen bidro til at flyktninger kom tilbake, den politiske volden minsket, geriljaen ble demobilisert og hæren redusert. Det er nå mulig å gi offentlig uttrykk for politiske oppfatninger og å organisere seg. Dialog mellom ulike grupper er institusjonalisert. FNs siste rapport hevder imidlertid at situasjonen fortsatt minner om apartheid på grunn av en ekstremt skjev ressursfordeling og en sterk diskriminering av indianerne.

Freden har gjort lite med Guatemalas grunnleggende problemer. Politiske konjunkturer er like etter at fredsavtalene ble inngått, ble ikke utnyttet til å gjennomføre reformer. De samme gruppene sitter stadig ved makten, og det store flertallet er fortsatt uten innflytelse. Kløften mellom fattig og rik har økt. De samfunnsforholdene som førte til borgerkrigen, er fortsatt de samme.

Før det internasjonale givermøtet i Washington i februar 2002 bør det internasjonale samfunnet, Norge inkludert, revidere sin Guatemala-strategi. Det internasjonale samfunnet er en mulig alliert for demokratiske krefter og for de

Før det internasjonale givermøtet i Washington i februar 2002 bør det internasjonale samfunnet, Norge inkludert, revidere sin Guatemala-strategi.

marginaliserte som ønsker forandring. For disse gruppene vil en redusert støtte være kritisk. For at internasjonalt støtte skal kunne bli mer effektiv i Guatemala, må det også legges økt press på gjennomføring av strukturelle reformer. Man bør ikke godta at regjeringen nå går tilbake på de moderate endringene som ble avtalet i 1996. Guatemalas store avhengighet av utlandet gjør at det internasjonale samfunnet ikke kan forholde seg passivt til mangelfull oppfyllelse av fredsavtalene.

Den store sosiale uretten styrer de behov og prioriteringer som indianske grupper og lokalsamfunn reiser sammen med mange andre nasjonale organisasjoner. En internasjonal støtte til utvikling i Guatemala må ta utgangspunkt i hva disse organisasjonene selv ønsker. Demokratisering forutsetter at disse aktørene sitter i førersetet.

Regjering og næringsliv viser manglende vilje til å følge opp fredsavtalene – til tross for at disse ikke representerer noen radikal omfordelingspolitikk. Anbefalinger fra freds-kommisjoner med representasjon fra ulike interesser blir oversett og avtalenes viktige politiske reformer utsatt.

I dag er de fleste skuffet over de nasjonale aktørene i Guatemala, samtidig som man lett ser bort fra de strukturelle forholdene som hindrer utviklingen. De nasjonale aktørene får ansvaret for manglende reformer, mens utlendingene tar æren for freden.

Artikkelforfatterne er mangeårige Latin-Amerika-kjennere og alle er for tiden bosatt i Guatemala. Fra venstre: David Bergan, stedlig representant for Redd Barna, Beate Thoresen, konsulent og Per Ranestad, stedlig representant for Norsk Folkehjelp.

Landet som forsvinner

AV SAMEERA HUQUE, BANGLADESH

BANGLADESH

I Bangladesh mister mange fattige familier eiendommene sine. Landet vaskes rett og slett bort av flom og oversvømmelser.

Sohida Begum (75) går sammen med meg fra huset hvor hun arbeider i Bananim, til hjemmet hennes som ligger tjue minutter unna. Hun bor med familien i Korails bosti (slum) på den sørlige siden av innsjøen Gulshan Lake. Her bor det 14.000 mennesker som arbeider på nærliggende klesfabrikker og kontorer eller i velstående hjem. Jo lengre vi går, desto smalere og mer gjørmete blir stien – akkurat som ute i landsbyene. Mursteinsbygninger blir avløst av bølgeblikk og bambusvegger, og butikkene blir mindre og mer beskjedent utstyrt.

Opprinnelig kommer Sohida fra Bhola, ei øy som er omkranset av de store elvene Meghna og Tetulia som renner ut i Bengalbukta. I 1964 førte monsunregnet til at elvene steg langt over sine bredder. En morgen våknet Sohida og oppdaget dype sprekker i bakken. Familien rakk verken å drive sammen kyne eller tenke over hva de skulle redde.

- Tenk deg at et mer enn 15 meter langt jordstykke blir sugd med av elva, og at vannet stiger mer enn 15 meter opp i været. Jeg samlet bare ungene mine og løp, forteller hun.

I løpet av de neste tre årene flyttet hun og familien over femten ganger. Til slutt flyttet de til Dhaka for godt. Sohidas ektemann Abdul Mannan Hawladar (75) tjente til livets opphold ved å frakte varer og utstyr til byggeplasser ved hjelp av ei

I tre år etter at flommen tok Sohidas hjem, var hun konstant på flyttefot. Tomten står ennå fire-fem meter under vann, og hun har funnet et slags ly i Dhaka. Men hun lengter etter trygghet. FOTO: SAMEERA HUQUE

håndkjerre. De siste sju årene har han imidlertid vært ute av stand til å arbeide, slik at Sohida ble nødt til å ta seg jobb som hushjelp.

Jeg setter meg på ei treseng som fyller det eneste rommet der familien nå bor. For tiden bor den yngste sønnen, Monsur Alam (32), her med sin familie. Han hviler hjemme etter å ha vært ute med rickshawvogna hele natten. I dag er familien uten strøm. Alle strømledningene inn i slummen er ulovlige, og kvelden før ble ledningene kuttet.

- Vi betaler 23 kroner i måneden for strøm, i tillegg til 78 kroner i husleie til husverten. Da får vi strøm kanskje 10-15 dager i måneden. Poli-

”

Tenk deg at et mer enn 15 meter langt jordstykke blir sugd med av elva, og at vannet stiger mer enn 15 meter.

Sohida Begum, landsbykvinne.

tiet og myndighetene kutter ledningene med jevne mellomrom, men på en eller annen måte får husverten strømmen tilbake etter et par dager, forteller Monsur, mens moren hans forsøker å kjøle oss ned med en håndvifte.

For et par måneder siden dro Sohida til Bhola for å se om tomten deres hadde hevet seg over elven. Men fortsatt står det fire-fem meter vann over stedet som var hjemmet deres. Av de tusenvis som mister hjemmet sitt til elvene i Bangladesh hvert år, er det forholdsvis få som blir hjulpet av rehabiliteringsprogram drevet av staten og hjelpeorganisasjoner.

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske og asiatiske land.

Sameera Huque er fotojournalist i Drik, Bangladesh. Hun er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Presse & Informasjon.

- Se hvor mange vi er. Det ville ta årevis for staten å gjøre noe for alle, sier Mohammad Kaikobad.

Han er en av grunnleggerne av Korail Bashi Bhola Shomiti, en ny selvhjelpgruppe for Bholas landløse i Korail. Med lån fra andre organisasjoner driver gruppen et kredittsystem som gir medlemmene en elementær tilgang på kontanter. Men frykten for å få en dårlig avtale eller ikke kunne betale tilbake til faste tider, kan føre til at folk ikke tør.

- Monsur ønsket å bli med i Bhola Shomiti, men jeg advarte ham: Hør her, sønn, du tjener om lag seks kroner en kveld og ingenting den neste. Hvordan skal du betale de månedlige avdragene? forteller Sohida.

På spørsmål om hva hun ser mest frem til, sier Sohida:

- Alt jeg ber om, er litt land å bo på, et sted jeg ikke trenger å være redd for å miste neste dag. Resten er opp til Allah. Om jeg bare kunne være sikker på at jeg hadde et trygt sted å bo.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Byråkraten i offentlig debatt

AV PER Ø. GRIMSTAD

EMBETSVERKET

DEN SMULE DEBATT som har dukket opp i den siste tid om ytringsfrihet i embetsverket, har igjen bidratt til å vise at dette ikke er et enkelt og ukontroversielt tema. Kåre Willochs kronikk i Bistandsaktuelt i desember 2001 bidrar langt på vei til å avklare de juridiske, og delvis de etiske, sider av embetsverkets rettigheter (og plikt) til å delta i den offentlige debatt. I et land hvor over 40% av den yrkesaktive befolkning har tilknytning til en offentlig arbeidsgiver, og hvor man må anta at en god del innsikt og forstand forvaltes av disse såkalte byråkrater, ville det også være meningsløst hvis de ikke skulle kunne bidra i den offentlige prosess.

I etterkant av kronikken har det dukket opp en aktuell sak fra utenriksstjenesten som berører akkurat dette. Den er påklaget til sivilombudsmannen og vil bli behandlet der.

I en tid hvor media tillater seg de merkeligste kyllingsprell, og hvor grensene til det offentlige rom er vage, virker kanskje en slik debatt om «uttalerett» noe pedantisk.

Men egentlig er det kanskje viktigere (og vanskeligere) enn noen sinne at man holder klare linjer i disse spørsmål. Og det tjener både den norske embetsstand og den norske folkesjela til ære at det har vært såpass ryddighet på dette feltet – i en media-jippotid hvor det meste er politisert.

MEN NÅR DET ER SAGT: Kanskje hadde det likevel vært en fordel om det hadde vært en noe «freskere» deltagelse fra embetsverket og byråkratiet i den offentlige debatt? Og at det ble såpass akseptert at det var slik, at det ble uunndvendig å skule til latente karrierefarer.

Jo klarere rammene trekkes, jo lettere blir det å få dette til, og få engasjert lett nervøse offentlig ansatte.

Etter min mening er det noen få forholdsvis faste regler som bør kunne fungere som retningslinjer.

Etter at det er slått fast prinsipielt at embedsmenn og andre offentlig ansatte har uttalerett, vil disse regler så vidt jeg kan se hovedsakelig dreie seg om to forhold:

- Skillet mellom politiske avgjørelser og byråkratets fagansvar.
- Organisatoriske og ledelsesmessige prinsipper, og mulighetene for å styre en organisasjon i henhold til strategi og fattede vedtak.

Når det gjelder det første må det være klart at et embetsverk, og/eller et fagdirektorat har plikt til å uttale seg på faglig grunnlag om forslag til policy, og virkninger av eksisterende vedtak, innen sitt fagområde. Videre at slike uttalelser normalt bør være offentlige. Det vil kunne utgjøre almenhetens kvalitetssikring av politiske vedtak. At byråkratiet kan overprøves politisk, er selvsagt.

I SLIKE SAKER må det kunne stilles strenge krav til embetsverkets faglige integritet, slik at det ikke utarter til politisk synsing, og skapes et ledd med pseudo-politikere under faglig flagg.

Men egentlig tror jeg ikke man skal være redd for dette. Jeg har stor tro på almenhetens evne til å fornekke når det er faglig baserte uttalelser, – og når skap-politikerne uttaler seg. I det hele tatt tror jeg den offentlige debatt både ville bli bedre og mer progressiv hvis den ble mer åpen, og basert på faglige innspill.

Hvilke land burde vært hovedsamarbeidsland dersom faglige argumenter skulle vært de viktigste? FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

debatt

Kanskje er dette det beste forsvar mot debatter og oppslag som både er mediaskapte og mediastyrt.

Politiske meningsytringer fra byråkratiet innen eget fagfelt må det være lov å reagere på. I grovere tilfeller med disiplinære tiltak. Jo høyere i hierarkiet vedkommende er, desto strengere tiltak. Kanskje finnes det grunnlag for å hevde at ansatte uten sentralt ansvar i prosessen kan ha åpning for å delta i en debatt, også innen fagfeltet den institusjon de tilhører behandler. Jeg mener egentlig ikke det, tror jeg, i ryddighetens navn.

Derimot må det selvsagt være lov for offentlig ansatte, som alle andre borgere, å uttale seg om saker (også på politisk grunnlag) utenfor sin organisasjons eget saksområde. Som private borgere.

ETTER MIN MENING burde en del politiske og faglige utviklingsprosesser med fordel kunne bli åpnere, slik at faglige argumenter for og imot blir bedre kjent. Det er ikke noen skade for verden at f.eks NORAD som fagdirektorat for utviklingsarbeid har egne analyser og argumenter, og at disse blir offentlige, selv om de kanskje ikke alltid er i tråd med den politiske ledelsens syn.

Valg av Samarbeidsland er et eksempel på et saksområde hvor det både er en politisk og en bistandsfaglig side. Det ville være betryggende om slike vurderinger ble alment kjent før avgjørelsene ble tatt i Stortinget. Jeg er nokså sikker på at landlista over våre Samarbeidsland ville sett annerledes ut hvis prosessen hadde vært mer åpen, – og ikke iblant ga inntrykk av at landet ble trukket ut av en hatt. (Med forholdet til andre nasjoners integritet i bak-

Valg av samarbeidsland er et saksområde som også har en bistandsfaglig side. Det vil være betryggende om slike vurderinger ble alment kjent før avgjørelsene ble tatt i Stortinget.

Kåre Willochs kronikk i Bistandsaktuelt nr. 10/2001 finner du på www.bistandsaktuelt.com.

hodet under prosessen).

Når det gjelder organisatoriske regler og ledelsesprinsipper mener jeg at strategiprosesser og veivalg i en offentlig organisasjon uten skade, i større grad enn man ofte ser idag, bør kunne skje i det åpne rom (Innenfor de rammer som personvern og lignende hensyn setter).

Til gjengjeld plikter en ansatt å vise lojalitet overfor veivalg som er foretatt, når de er foretatt. Både av hensyn til sine kolleger, og til organisasjonen. Når det gjelder vedtak i konkrete saker, er kravet til lojalitet etter min mening en selvsagt ting. Noe annet vil gjøre en organisasjon helt ustyrlig, ineffektiv og umulig å lede.

INNEN OMRÅDER med stor grad av personlig engasjement (som for eksempel innen miljø/utviklingshjelp/sosial sektor) har vi sett eksempler på mennesker som er i utakt med den organisasjonen de arbeider for – svært ofte med en moralsk begrunnelse, og hvor hensikten dermed heller middelet.

I de aller fleste tilfeller vil dette i lengden være en umulig situasjon, og ødeleggende for alle parter. Både for de som er i opposisjon, for organisasjonen, og for de saker den skal arbeide for. Er man grunnleggende uenig i sentrale veivalg og prinsipielle holdninger til den organisasjon man arbeider i, bør man finne seg et annet ståsted, politisk eller organisatorisk.

Når det til slutt gjelder den aktuelle saken er det, etter min mening, rimelig klart at man vanskelig kan sitte på en ambassade og offentlig ha personlige meninger om Norges politikk, spesielt overfor det landet man sitter i. Det eneste argumentet jeg kan se imot, i dette spesielle tilfellet, er at den norske regjering ved å innta en «vente-og-se» – holdning har unnlatt å formulere en politikk eller å gjøre konkrete vedtak. Og at en saklig og faglig analyse av situasjonen kan ses på som et innlegg i utarbeidelsen av en slik politikk eller strategi.

Det er i hvert fall et argument som kan bli hevdet.

KONKLUSJON: Jeg tror utviklingsprosessene i vårt samfunn ville bli mer positive, og bedre forstått, hvis flere av de involverte og fagkunnskapen i det offentlige var med på å legge premissene for debatten. Kanskje kunne vi dermed oppnå en bredere samfunnsdebatt, som ikke var mediastyrt.

Samtidig bør man legge vekt på større åpenhet når offentlige organisasjoner gjør veivalg, og utformer sin strategi og sine visjoner og målsetninger. Jeg tror dette ville skape langt bredere forståelse for hva de holder på med, og hvorfor. Det ville sikkert stille krav til ledelsen, men også ha sine fordeler for ledelsens videre arbeid.

For å få dette til, er to forhold viktige:

1. Ryddighet i å skille mellom faglige uttalelser og politiske meninger.

2. At man følger grunnleggende prinsipper for organisasjon og ledelse, og viser rimelig lojalitet overfor den organisasjon man befinner seg i.

Per Ø. Grimstad var direktør i NORAD i perioden 1988-96 og norsk ambassadør i

hvem? hvor?
hva i all verden?

FOTO: SCANPIX

1. Hvem er dette?
2. Har Norges utenriksminister tittelen statsråd?
3. Hvem er nyalgt president i Zambia?
4. Hvilket land var Bangladesh en del av fram til 1971?
5. Hvilke fem land får støtte fra Det norske Urfolksprogrammet?
6. I hvilket afrikansk land har presidenten lovet fri skolegang fra år 2002?
7. Hvem er Norges FN-ambassadør?
8. Hva heter folket som lever i Kaokoland, på grensen mellom Namibia og Angola?
9. Hvilket år opphørte apartheidstyret i Sør-Afrika?
10. Hvilke fem land er faste medlemmer av FNs sikkerhetsråd?
11. Hvor finner man Rwenzorifjellene?
12. Hvem er den fremste motkandidaten til president Robert Mugabe ved valget i Zimbabwe?
13. Hvilken fotballturnering foregikk i Afrika i januar i år?
14. Hvor og når startet norsk utviklingshjelp?
15. Hvem fikk Nobelprisen i litteratur i 2001?
16. Fra hvilket land kommer Newcastle-spilleren Nolberto Solano?
17. Hvilket motiv er avbildet på Sri Lankas flagg?
18. Hva heter det som ofte regnes som Guatemalas nasjonalrett?
19. Hvem er Taslima Nasrin?
20. Hvem fikk Fritt-ord-prisen i 2001?

Svarene finner du på side 27.

Spørrespalten er laget av Gro-Helene Henriksen

Prøv en annonse eller legg i
bistandsaktuelt

Tlf. 22 24 20 40

Nye studietilbud i øst og vest

Norges Landbrukshøgskole på Ås og Misjonshøgskolen i Stavanger lanserer nå hvert sitt nye tilbud til folk som vil studere utviklingsproblemer og andre kulturer.

UTDANNELSE

• TOR AKSEL BOLLE

Interessen for globale spørsmål og den tredje verden er stor i Norge. Ved Høgskolen i Oslo er det årlig om lag ett tusen søkere til de 42 plassene ved utviklingsstudiet. Det betyr at faget er omtrent like vanskelig å komme inn på som medisin og journalistikk. Landbrukshøgskolen på Ås og Misjonshøgskolen i Stavanger tar nå konsekvensene av den store interessen. De to skolene kommer med hvert sitt nye tilbud for studenter som vil lære mer om verden rundt oss.

Tverrfaglig. På Ås er alt klart for å ta imot inntil førti studenter som etter to år vil kunne smykke seg med tittelen «Master i utviklingsstudier». Studiet starter opp til høsten.

- Dette blir et unikt tilbud i norsk sammenheng. Vi legger vekt på en tverrfaglig tilnærming og studiet skal gi bred innsikt i utviklingsteori, samtidig som studentene vil få mer spesifikk kunnskap om temaer som teknologi, biologi og økonomi. I masterprogrammet inngår også et ett-semester feltarbeid, forteller Ruth Haug som er direktør for Noragric (Senter for internasjonale miljø- og utviklingsstudier) ved Landbrukshøgskolen.

Idealisme og muligheten for reiser til eksotiske steder som India lokker norsk ungdom til læresteder som tilbyr utviklingsstudier.

ILLUSTRASJONSFOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Ved Misjonshøgskolen i Stavanger er det første kullet allerede i gang med studiet «Tverrkulturelle kommunikasjon og globalt samarbeid». Studiet skal gi kunnskaper om globale prosesser og i å kommunisere over kulturgrensene. Det er på 20 vektall og organisert slik at folk som er i full jobb kan delta.

- Dette er først og fremst et tilbud til folk som allerede har erfaring fra bistand, næringsliv og di-

plomati. Gjennom dette kurset kan de formalisere og bygge videre på erfaringene og kunnskapene sine. Det er det mange som føler behov for, understreker leder for Senter for tverrkulturell kommunikasjon, Kåre Kristiansen.

Han forteller at det fremdeles er mulig for interesserte å kaste seg på studiet som startet i januar.

- Vi har plass ennå, men da må folk være raske, sier han.

Vil se resultater

Bistandsminister Hilde Frøkjær Johnson mener at informasjonen om bistanden og dens resultater kan bli bedre. Det bekreftet hun i et svar til SV i Stortingets spørretime nylig.

- Vi vil jobbe mer med evalueringer og NORAD skal også forbedre sin nettbaserte informasjon, sa Johnson.

Bistandsministeren minnet også om at det i år er 50 år siden norsk bistand startet og at det derfor vil bli satt av ekstra midler til å øke kunnskapen og engasjementet rundt norsk bistand.

Stortingsrepresentant Bjørn Jacobsen fra Sosialistisk Venstreparti etterlyste bedre og lettere tilgjengelig informasjon om de konkrete resultatene av norsk bistand.

- Rapporten «Norsk Bistand i fokus» gir et godt bilde av mål og retning for bistand, men sier ingenting om hvilke konkrete resultater som er oppnådd. Den type informasjon er viktig for å opprettholde støtten i den norske befolkningen til bistanden, understreket Jacobsen.

Development leads to conflict and conflict leads to development!

Community mediation as an optimal method for development and peacebuilding. **A 3-day workshop in Community Mediation, March 5-7 in Oslo**, linking the latest theories, practice and experiences.

Trainers: Chris Spies, involved as mediator in the reform for redistribution of land in South Africa. Community development trainer associated with the Centre for Conflict Resolution (CCR) in Cape Town and responsible for CCR's Malawi project. Graham Dyson, has worked many years as a facilitator and trainer internationally, especially in the Balkans and eastern Europe. Background as a human rights lawyer from South Africa.

More information and registration, contact Centre for Conflict Management and Peacebuilding, ph: 22 12 99 20, e-mail: ingvild@ccm.no, web-site: www.ccm.no

SWAHILI

Skal du gjøre feltarbeid, skal du arbeide, skal du reise i Øst-Afrika, eller er du bare interessert i å lære et afrikansk språk...

Informasjon om kveldskurs i swahili kan du få hos Nina Onstad, nons@online.no

Nettbasert kurs i bærekraftig landbruk og miljø, 2 vektall

Noragric, Senter for Internasjonale Miljø- og Utviklingsstudier ved Norges Landbrukshøgskole, tilbyr våren 2002 et kurs i bærekraftig landbruk og miljø. Kurset tar sikte på å gi studentene en forståelse av hva som er karakteristisk for landbruk i utviklingsland - hvordan har forskjellige landbrukssystemer utviklet seg, og hva slags betydning har landbruket for utvikling og miljø?

Kurset egner seg for personer som er interessert i, eller jobber med, problemer knyttet til landbruk, miljø- og utviklingsspørsmål. Fordi det er et Internett-basert kurs, har studenten mye fleksibilitet, og det egner seg derfor godt for fulltidsansatte såvel som «vanlige» studenter.

Innledningsvis vil det bli gitt en innføring i ulike praksiser og landbrukssystemer, først og fremst i tropiske strøk, samt beskrivelser av vann- og jordforvaltning. De miljømessige konsekvensene av intensivt og ekstensivt landbruk vil bli diskutert, og potensialet for å intensivere bærekraftig landbruk i marginale strøk vil bli drøftet, innenfor et utviklingsperspektiv.

Krav til studentene er at de må ha en B. Sc. eller Cand. mag., samt adgang til en PC med stabil nett-tilgang, og Internett Explorer 5.0 eller Netscape 4.7 installert.

Praktisk informasjon

Instruktør: Dr. Jens B. Aune
Kursstart: 15. april 2002
Påmeldingsfrist: 20. mars 2002
Varighet: 8 uker
Kursavgift: NOK 10 000,-

For mer informasjon, kontakt SEVU, Senter for Etter- og Videreutdanning ved NLH, tlf. nr. 64 94 75 60, faks 64 94 74 40, e-post: sevu@adm.nlh.no, evt. Synne Movik, Noragric, e-post synne.movik@noragric.nlh.no

FORUT, Solidaritetsaksjon for utvikling, er en norsk bistandsorganisasjon med basis i freds- og edruskapsorganisasjonene IOGT, Juvente og IOGTs Juniorforbund. FORUT har prosjektsamarbeid i seks utviklingsland i tillegg til omfattende arbeid i Norge.

Nå søker vi:

Stedlig representant i Sri Lanka

FORUT Sri Lankas virksomhet er omfattende, både i økonomisk, geografisk og tematisk forstand. FORUT søker en person med både bistandsfaglig og administrativ kompetanse til å lede organisasjonens virksomhet i landet. Relevant erfaring vil bli tillagt stor vekt. Det kreves gode samarbeidsevner og gode engelskkunnskaper.

Stedlig representant vil være stasjonert i Colombo. Kontraktperioden er to år. Tiltredelse juli 2002.

Prosjektleder i Sri Lanka

FORUT gjennomfører et 5-årig NORAD-finansiert rehabiliterings- og nødhjelpsprosjekt i den nordlige provinsen av Sri Lanka (Vanni). Prosjektet er rettet mot det store antall internflyktninger som er fordrevet av borgerkrigen som har preget Sri Lanka de siste atten årene.

Vi søker en person med adekvat utdanning og erfaring fra bistandsarbeid, organisasjonsarbeid, administrasjon, ledelse og økonomi. Det kreves gode engelskkunnskaper. Vedkommende må dessuten ha sterk fysisk og psykisk helse, gode samarbeidsevner og være beredt på tøffe leve- og arbeidsforhold i et konfliktområde.

Prosjektlederen vil bo og arbeide i Vanni. Kontraktperioden er to år. Snarlig tiltredelse er ønskelig.

Som følge av FORUTs bistandsprofil vil praktisering av totalavhold fra alkohol og andre rusgifter i kontraktperioden være en forutsetning for å kunne bli ansatt i stillingene i Sri Lanka.

Internasjonal prosjektkonsulent

FORUTs utenlandsvirksomhet ledes fra hovedkontoret på Gjøvik. Vi søker en person med bistandsfaglig erfaring til ett års engasjement med mulighet for forlengelse. Arbeidsoppgavene vil primært være knyttet til bistandsfaglig og administrativ oppfølging av prosjektvirksomheten. Stillingen vil innebære omfattende reisevirksomhet. Snarlig tiltredelse.

Ytterligere informasjon finnes på vår hjemmeside www.forut.no Ring eventuelt Ståle Stavrum eller Ellen Bjølseth på tlf. 61 18 74 00. Faks nr. 61 18 74 01.

Søknad til FORUT, Postboks 300, 2803 Gjøvik innen 18. februar 2002

nytt om navn? Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider på e-post: paal@sorvis.no eller på telefon 37 14 98 95.

Bjørn A. Wegge (54) er ansatt som ny generalsekretær i Norsk Misjon i Øst. Han vil tiltre i april 2002. Wegge er nå informasjonssjef i Normisjon. Wegge er utdannet lektor med kristendom hovedfag, og har en bred yrkeserfaring fra ulike stillinger i kristne organisasjoner – deriblant som informasjonssjef i Størmestiftelsen og i Santalmisjonen/Normisjon. Han har også vært lærer ved Trygheim folkehøgskole og kultursjef i Hå kommune i Rogaland. Bjørn A. Wegge overtar stillingen etter **John Victor Selle** som ved sin avgang vil ha ledet organisasjonen i 13 år. Selle vil gå over i en stilling som spesialrådgiver i Norsk Misjon i Øst.

Erling Kvernevik (36) er ansatt som nødhjelps koordinatør i Norges Røde Kors. Kvernevik er klinisk ernæringsfysiolog fra Universitetet i Oslo og Gøteborg. Han har tidligere jobbet som daglig leder for Barne- og Ungdomsrådet i Oslo og som Generalsekretær for YFU Norge-Internasjonal ungdomsutveksling. Han har det siste halvannet året vært prosjektleder for Norges Røde Kors sitt trainee/Fredskorpsprogram.

Veslemøy Lothe Salvesen sluttet den 15. januar i jobben som informasjonssjef for å studere i Sør Afrika.

Kristin Høgdaahl er fra 1. januar 2002 gått over i ny stilling som prosjektadministrativ leder ved Institutt for Menneskerettigheter, IMR. Høgdaahl er statsviter og har tidligere vært prosjektleder for Nordem siden 1993.

Liz Rekke er ansatt i Fredskorpset som kursleder region Østlandet. Hun kommer fra Forskerforbundet ved UiO og hovedfagsstudier i utviklings sosiologi.

Tom Garmannslund er ansatt som økonomikonsulent i Fredskorpset, og skal blant annet arbeide med budsjett, regnskap, rapportering, IT, innkjøp, personal og ad-

ministrasjon. Tom er utdannet bedriftsøkonom fra BI, og har bakgrunn fra blant annet Skattefogden i Oslo, Meteorologisk Institutt, Redd Barna-Oslo, Redd Barna i det sørlige Afrika og 11 år som daglig leder i Pegasus Supplies AS.

Tove Bjørngaas er ansatt som fagansvarlig for nettverk og kursutvikling i Fredskorpset. Tove har tidligere arbeidet som journalist i Aftenposten og NRK, og hun avsluttet våren 2001 sin M.A. i International Relations ved Johns Hopkins University i Washington DC. Hun har også bred organisasjonserfaring, spesielt fra AFS Internasjonal Utveksling.

Margrethe W. Berglyd (38) er ansatt i markedsavdelingen i Strømmestiftelsen og skal arbeide med innsamling og kampanjer. Hun erstatter stillingen til Karin Stray Helle, som har sluttet i Strømmestiftelsen. Berglyd kommer fra jobb som forlagsredaktør i Høgskoleforlaget. Fra 1992 til 1994 var hun ansatt i Strømmestiftelsen, da i programavdelingen med ansvar for Asia.

Tørres Gilje (40) er tilsatt som økonomikonsulent i avdeling for administrasjon og programstøtte. Gilje overtar stillingen etter **Øivind Sævareid** som har sluttet i Strømmestiftelsen. Gilje er utdannet siviløkonom, og kommer fra stillingen som økonomikonsulent i Bjørgevin Bispedømmeråd. Gilje har tidligere blant annet arbeidet seks år i Nepal for Norsk Tibetmisjon og United Mission to Tibet.

Raymond Johansen, tidligere statssekretær i Utenriksdepartementet, tiltrer 28. januar som fungerende stasjonssjef på den kommende ambassaden i Asmara i Eritrea. Rådgiver i NORAD **Odd Ekeli** skal arbeide samme sted. Johansen og Ekeli skal vurdere mulighetene for en permanent ambassade og legge grunnlaget for et framtidig bistandsprogram til landet.

Sigrun Møgedal, tidligere statssekretær, er tilbake i NORADs fagavdeling som seniorrådgiver.

Bjørn Johannessen, ministerråd i Islamabad, vil fra 10. januar og inntil fire måneder fremover fungere som ministerråd ved ambassaden som er under etablering i Kabul.

Alf Arne Ramslien vil i Bjørn Johannessens fravær vikariere som ambassaderåd i Islamabad.

Hans Petter Melby er på korttidsoppdrag som ambassaderåd ved ambassaden Bangladesh til 13.mai.

Rannveig Sund i NORADs personalavdeling er tilbake fra ambassaden Nicaragua, og blir å treffe på sitt gamle kontor.

Nazrul Islam tiltrer 4. februar som lokalt ansatt programrådgiver ved ambassaden Bangladesh. Shabnam John Mushtaq har sluttet ved ambassaden i Pakistan.

Einar Ellefsen har sluttet ved ambassaden Zimbabwe. Han tiltrer ved ambassaden Mosambik 6.februar.

Erik Berg er tilbake fra ambassaden Bangladesh. Han er å treffe i UD.

Odd Ekeli, avdeling for Øst/ Sentral Afrika, er på korttidsoppdrag ved ambassaden Eritrea til medio mars.

Gunvor Alida Endresen i UD tiltrer 15. februar som ambassaderåd ved ambassaden i Angola.

Siri Willadsen tiltrer 14. februar som lokalt ansatt rådgiver ved ambassaden i Sri Lanka.

Juoti David tiltrer som lokalt ansatt resepjonist ved ambassaden i India.

Farida Semambo tiltrer som lokalt ansatt seniorsekretær ved ambassaden Uganda.

Marita Isaksen har tiltrådt som første-konsulent på NORADs kommunikasjonsavdeling. Hun har bakgrunn som journalist og skal arbeide med Internett.

Bjørn Johannessen, ministerråd i Islamabad, vil fra 10. januar og inntil fire måneder fremover fungere som ministerråd ved ambassaden som er under etablering i Kabul.

Happiness G. Nakajumo tiltrer januar 2002 som IT-koordinatør ved Norges ambassade i Tanzania.

Siri Skåre er fra 1. januar 2002 prosjektleder for Nordem, Norsk Ressursbase for Demokrati og Menneskerettigheter, ved Institutt for Menneskerettigheter. Skåre er statsviter og har arbeidet i Miljøverndepartementet, NORAD og Utenriksdepartementet siden 1991. Hun har også vært med i Nordem siden begynnelsen i 1993.

Jan Thomas H. Odegard er engasjert som Brasil-koordinatør i Regnskogsfondet. Odegard er utdannet Cand.Polit. med hovedfag i samfunnsgeografi. Fram til høsten 2001 var han juniorekspert for FN i Mosambik i drøyt to år. Før dette arbeidet han i ti år med temaer relatert til Latin-Amerika, særlig med det sivile samfunn, menneskerettigheter og miljø.

Ola Relling er ansatt i Utviklingsfondet som koordinatør for fredskorpsprosjektet «Frivillige for en bærekraftig utvikling» som NORAGRIC, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Utviklingsfondet står bak.

Knut Nyfløt er ansatt i Utviklingsfondet som ny prosjektkoordinatør i staben som har ansvar for Afrika.

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 8. mars

Svar
hvem? hvor? hva i all verden?

1. Lederen for den afghanske overgangsregjeringen, Hamid Karzai
2. Nei, statsminister og utenriksminister har tittelen minister og ikke statsråd som de øvrige regjeringsmedlemmene
3. Levy Mwanawasa
4. Pakistan
5. Brasil, Chile, Guatemala, Paraguay og Peru
6. Tanzania
7. Ole Peter Kolby
8. Himba-folket
9. 1994
10. Storbritannia, Frankrike, USA, Russland og Kina
11. Vest i Uganda, ved grensen til DR Kongo
12. Morgan Tsvangirai
13. African Nations Cup
14. I India, med den såkalte «India-hjelpen» i 1952
15. Sir V.S Naipaul (1932-), født på Trinidad, oppvokst i Storbritannia
16. Peru
17. En gul løve som holder et sverd og fire gule blader
18. Tamales, et puddinglignende maismåltid, bakt inn i et bananskall, ofte fylt med kylling
19. Forfatter fra Bangladesh, (1962-), mest kjent for boka «Shame: A novel»
20. Frilansjournalisten Åsne Seierstad

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
15-18: Verden trenger deg.
10-14: Du kan se fremtiden lyst i møte.
5-9: Ikke så verst.
1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Spørrespalten er laget av **Gro-Helene Henriksen**

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse:

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

VISSTE DU AT...

Den totale norske bilaterale bistanden til universitets- og høyskoleutdanning i 2000 var på 164 mill. kr., og at dette til sammenligning bare var 60 mill. kr. mindre enn den totale norske bistanden til grunntutdanning samme år.

Kilde: «Norsk bistand i tall – 2000», NORAD.

«Et tre som bøyer seg blir ikke knekket av vinden.»

Ordtak fra sukuma-folket (Tanzania).

Et nytt skritt mot aids-vaksine

Norskprodusert vaksine kan være på markedet innen tre til fem år

Den lille bedriften Bionor Immuno AS i Skien har utviklet en terapeutisk vaksine for behandling av hiv-positive. Stortingets sosialkomité har bevilget ti millioner kroner til klinisk utprøving av vaksinen i Norge. Den nye vaksinen kan bli det eneste reelle behandlingsalternativet for hiv-positive i utviklingsland.

Vaksinen er utprøvd på 11 personer med hiv ved Haukeland sykehus i Bergen. Ingen fikk bivirkninger og alle følte at helsetilstanden ble betydelig bedret.

• SYLVIA JUUKO

HIV/AIDS Bionor Immuno tror at den nye vaksinen kan være på markedet i løpet av tre til fem år. Det store spørsmålet er om vaksinen blir så rimelig i innkjøp at den virkelig blir et reelt alternativ for bruk i fattige land i Afrika. Bionors direktør Birger Sørensen understreker at målet med å utvikle en vaksine er at den både skal selges og brukes.

– Vi har store utviklingskostnader å dekke inn over salget, men dette skal ikke bare bli en vaksine for rike mennesker. Ved en differensiert prispolitikk vil vaksinen også bli mulig å kjøpe til en overkommelig pris for fattige land. Ikke minst i Afrika, der aids-problemet er størst, sier Sørensen.

Klinisk utprøving. Den nye vaksinen som Bionor Immuno utprøver er en terapeutisk vaksine. Den brukes av mennesker som allerede har hiv-viruset i kroppen. Målet er at vaksinen skal styrke kroppens evne til å bekjempe hiv-viruset og stoppe utvikling av aids.

Fram til nå har legevitenenskapen satt sin lit til medikamentell virusbehandling. Den har redusert mengden av hiv-virus i blodet, men hiv-viruset sprer seg fortsatt ved å angripe immunforsvarets celler og «gjemme» seg inne i disse cellene. Den nye behandlende vaksinen virker slik at kroppen tror vaksinen er en ny variant av hiv-virus – og dermed begynner den å produsere mer effektive «dreperceller». Hvis behandlingen er vellykket, vil kroppen selv naturlig sørge for at celler som produserer hiv-virus ødelegges av immunforsvaret.

– Dagens hiv-medisiner gir ingen kur, samtidig som det er en kostbar behandling. Den nye bionor-vaksinen gir et stort potensial for hiv-smittede i den tredje verden, sier Birger Sørensen, direktør i Bionor i Skien.

FOTO: MWANZO L. MILLINGA/SØRVIS

Inger Johanne Lunde ved Bionors laboratorium er en av mange nøkkelpersoner i det møysommelige arbeidet med å utvikle en terapeutisk vaksine for hiv-smittede.

FOTO: MWANZO L. MILLINGA/SØRVIS

Så langt er den terapeutiske vaksinen utprøvd på 11 personer med hiv ved Haukeland sykehus i Bergen. Testresultatene er svært lovende. Ingen av pasientene hadde bivirkninger, og alle følte at helsetilstanden ble betydelig bedret. En ny statlig bevilgning til vaksineprosjektet på ti millioner kroner skal brukes til en klinisk utprøving av vaksinen på 40 pasienter ved Ullevål sykehus i 2002/2003.

Forebyggende vaksine. – Selv om vår vaksine bare har vært igjennom én klinisk utprøving så langt, tror jeg vi nå arbeider med et legemiddel som vil bli svært viktig for mange av verdens nær 30 millioner hiv-positive. Målet er at hiv-positive kan leve et helt normalt liv uten å utvikle aids, sier direktør Birger Sørensen.

Han er langt mer usikker på når en forebyggende vaksine, som hindrer at hiv-negative blir smittet, kan bli utviklet.

– Å lage en effektiv preventiv vaksine blir en lang prosess, selv om det allerede er lagt ned milliarder av

forskningskroner i dette arbeidet. Vi vil ikke prøve vår terapeutiske vaksine på friske mennesker og så utsette dem for hiv-smitte. Til det har vi fortsatt for lite kunnskap og det vil være altfor risikabelt, sier Sørensen.

Ventetid. Mens Bionor Immuno, og andre forskningsmiljøer over hele verden, arbeider for å teste ferdig en aids-vaksine, dør tusener av aids i Afrika. Overfor en gruppe afrikanske journalister, som nylig besøkte bedriften i Skien, gir ikke Birger Sørensen store håp i ventetiden fram til en effektiv aidsvaksine foreligger.

– Dagens virusbekjempende medisiner er bare «et virkemiddel» som forlenger livet for enkelte hiv-smittede og aids-syke i påvente av en vaksine. Det må en svært streng overvåking til for å hindre resistens mot disse kostbare medisinene, sier Sørensen.

Han er heller ikke optimistisk med tanke på Afrikas mulighet til selv å kunne utvikle effektive medisiner mot aids, for eksempel ved hjelp av alternativ lokal medisin.

Dette har vært diskutert i afrikanske land.

Systematiske tester. – Vi ser ofte at alternative legemidler eller ulike typer alternativ behandling ser ut til å ha svært positive effekter for noen få mennesker. Men vaksiner og medisiner som skal gi reelt håp for millioner av mennesker må systematisk testes og utprøves med den største nøyaktighet og årvåkenhet gjennom lengre tid, sier direktør Birger Sørensen i Bionor.

Bionor Immunos søsterselskap, Bionor, har for øvrig gjennom flere år levert enkle hiv-test-sett, og disse er brukt i forbindelse med anti-aids-kampanjer i Uganda og Zambia. Nå har Bionor utviklet et nytt test-sett som med hundre prosent sikkerhet avgjør om en person er smittet av hiv eller ikke. Teste- og informasjonsarbeidet vil også bli satt i verk i flere andre land i det østlige og sørlige Afrika.

Sylvia Juuko er journalist i Monitor i Uganda og med i det internasjonale nettverket til Sørvis Presse & Informasjon.

UNICEF-sjef anker trolig korrupsjonsdom

Tidligere UNICEF-avdelingssjef Haavald Heide Schjerven anker trolig dommen på fem år og seks måneders fengsel for grovt økonomisk utroskap i tilknytning til sin stilling i organisasjonen.

I tillegg får Schjerven inndratt 4,6 millioner kroner i forbindelse med bestillinger som han aktivt har skaffet seg fra flere selskaper i vederlag for å ha gitt dem kontrakter med

UNICEF. Den tidligere avdelingssjefen ved UNICEFs København-kontor må også betale organisasjonen 14,6 millioner kroner i erstatning for de tapene hans virksomhet har påført organisasjonen, heter det i dommen fra Oslo tingrett.

Aktoratet hadde lagt ned påstand om seks års fengsel og 26 millioner kroner i erstatning til UNICEF. Schjerven var leder for UNICEFs

Water and Sanitation Section, en av FN-systemets største innkjøpsdivisjoner. Ved en rekke anledninger skal han ha manipulert innkjøpsprosesser og anbud, og for dette ha mottatt mer enn fem millioner kroner i bestillinger. Den medtaltte forretningsmannen, Hans-Petter Frisholm, fikk to års fengsel for å ha medvirket til Schjervens korrupsjon og for å ha brutt regnskapsloven.

Både Schjerven og Frisholm har hele veien erklært sin uskyld, og Schjervens forsvarer, advokatfullmektig Erik Christian Saunes, fortalte pressen rett etter domsavsigelsen mandag 28. februar at de trolig vil anke.

– Vi skal nå sette oss ned og gå gjennom domspremissene, men jeg regner med at vi kommer til å anke, sa Saunes til NTB.